

Medijska reprezentacija žena u STEM-u

Mustaf, Đurđica

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:512886>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-12**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Diplomski rad br. 62_KOMD_2023

Medijska reprezentacija žena u STEM-u

Đurdica Mustaf, 5843/336

Koprivnica, lipanj 2023. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Diplomski rad br. 62_KOMD_2023

Medijska reprezentacija žena u STEM-u

Studentica

Đurđica Mustaf, 5843/336

Mentorica

izv. prof. dr. sc. Lidija Dujčić

Koprivnica, lipanj 2023. godine

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo		
STUDIJ	sveučilišni diplomski studij Komunikologija, mediji i novinarstvo		
PRISTUPNIK	Đurđica Mustaf	MATIČNI BROJ	5843/336
DATUM	23. 6. 2023.	KOLEGIJ	Rodni stereotipi i novinarstvo
NASLOV RADA	Medijska reprezentacija žena u STEM-u		

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Media representation of women in STEM

MENTOR	Lidija Dujčić	ZVANJE	izvanredna profesorica
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. izv. prof. dr. sc. Željko Krušelj		
	2. doc. dr. sc. Krešimir Lacković		
	3. izv. prof. dr. sc. Lidija Dujčić		
	4. doc. dr. sc. Irena Radej Miličić		
	5.		

Zadatak diplomskog rada

BROJ 62_KOMD_2023

OPIS
Tema je ovoga diplomskog rada medijska reprezentacija žena u STEM-u. U prvom, teorijskom dijelu rada definiraju se najprije ključni pojmovi (rodni stereotipi i predrasude), a potom obrazlaže i odnos medija prema njima, dok se u istraživačkom dijelu rada analiziraju primarni i sekundarni izvori (podaci Državnog zavoda za statistiku, prototipan lokalno-globalni primjer Zlate Bartl te medijski prikazi žena u STEM-u na tri odabrana portala) za potvrđivanje ili opovrgavanje postavljenih hipoteza.

U radu je potrebno:

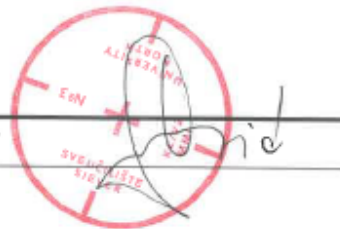
1. Uvodno postaviti teorijski okvir istraživane teme.
2. Definirati metodologiju istraživanja.
3. Odrediti ulogu medija u (ne)podržavanju rodni stereotipa.
4. Analizirati medijske sadržaje prema postavljenim kriterijima.
5. Izvesti zaključke na temelju provedenih istraživanja.

ZADATAK URUČEN

29. 6. 2023

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SIEBER

Predgovor

Stereotipi i predrasude dio su svakodnevice te je stoga potrebno konstantno upozoravati na njihovu prisutnost i štetnost. Promoviranje stereotipa kroz humor, medijske sadržaje i reklamnu industriju, pravdajući se njihovom „normalnošću“, nikako se ne može podržati.

Kolegij Rodni stereotipi i novinarstvo na diplomskom studiju Komunikologija, mediji i novinarstvo Sveučilišta Sjever odlično prikazuje sve elemente navedene problematike, koja je duboko utkana u društvo. U okviru kolegija, između ostalog, obrađeni su i termini koje je izv. prof. dr. sc. Lidija Dujčić nazvala „kućnim“ kako bi dodatno ukazala na stereotipe: „stakleni strop“, „ljepljivi pod“, „šuplje cijevi“... Upravo ovakvi slikoviti opisi nevidljivih barijera koje žene sprečavaju u poslovnom napredovanju, posebno termin „šuplje cijevi“ koji se odnosi na odljev žena znanstvenica u STEM-u, a ponajviše u IT segmentu kao još uvijek dominantno muškom području, snažno naglašavaju sveprisutnost stereotipa. Uzmemo li u obzir, primjerice Ivanu Brlić Mažuranić koja je koristila pseudonim Vladimir Šumski jer u to vrijeme nije bilo popularno da „žensko“ piše, i današnje vrijeme STEM-a – vrlo lako možemo uočiti sličnosti u odnosu prema ženskom radu, bez obzira na profesiju.

Osobno životno iskustvo kao i navedeni slikoviti termini dodatno su me potaknuli na detaljnije istraživanje ove aktualne teme. U cilju ukazivanja na rodne stereotipe u ovom diplomskim radom iznesena su znanstvena i stručna mišljenja iz relevantne literature, statistički podatci Državnog zavoda za statistiku, primjer lokalne znanstvenice Zlate Bartl te je provedeno kvalitativno i kvantitativno istraživanje na odabranim portalima o medijskoj reprezentaciji žena u STEM području.

Zahvaljujem mentorici izv. prof. dr. sc. Lidiji Dujčić na pomoći pri izradi ovoga diplomskog rada, kao i sveukupnom poticanju za vrijeme moga obrazovanja na Sveučilištu Sjever. Također, zahvaljujem izv. prof. dr. sc. Željku Krušelju, svojem mentoru na završnom radu, kojim smo prikazati kratkoročnost medijskih projekata koji se odmiču od profesionalnih i moralnih vrijednosti te svim profesorima i profesoricama s Odjela za komunikologiju, medije i novinarstvo Sveučilišta Sjever.

Veliku zahvalu upućujem svojoj obitelji, posebno kćeri Tihani i suprugu Branku, a prijateljicama i prijateljima zahvaljujem na razumijevanju i nesebičnoj podršci koju su mi pružili za vrijeme studiranja.

Sažetak

Tema ovoga diplomskog rada jesu rodni stereotipi i medijska reprezentacija žena u STEM području.

U prvom, teorijskom dijelu rada definirani su pojmovi stereotipa i predrasuda. Obradom podataka Državnog zavoda za statistiku izneseni su potom pokazatelji o broju upisanih žena na fakultete, jazu u plaćama između muškaraca i žene te riziku od siromaštva.

Drugi, istraživački dio rada počinje lokalnim primjerom znanstvenice Zlate Bartl i prikazom medijske reprezentacije njezinoga lika i djela, a zatim slijedi kvantitativno i kvalitativno istraživanje medijske reprezentacije žena u STEM području koje je provedeno na portalima Večernji.hr, Gloria.hr i Netokracija.com. Objedinjeni rezultati istraživanja izneseni su u zaključku ovoga diplomskog rada.

Ključne riječi: rodni stereotipi, predrasude, mediji, žene, STEM

Summary

The topic of this master's thesis is gender stereotypes and media representation of women in the STEM field.

In the first part of the paper, the concepts of stereotypes and prejudices are discussed through the relevant literature. Furthermore, by processing the data of the National Bureau of Statistics, indicators were presented on the number of women enrolled in colleges and on the wage gap between men and women, as well as data on the risk of poverty.

The second part of the thesis begins with the local example of the scientist Zlata Bartl and the presentation of the media representation of her character and work, followed by quantitative and qualitative research on the media representation of women in the STEM field, which was conducted on the portals Večernji.hr, Gloria.hr and Netokracija.com. At the end of the master's thesis is the conclusion.

Keywords: gender stereotypes, prejudices, media, women, STEM

Popis korištenih kratica

STEM Science, technology, engineering and mathematics (znanost, tehnologija, inženjerstvo i matematika)

IT Informacijska tehnologija

IKT Informacijska i komunikacijska tehnologija

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Stereotipi i predrasude	2
2.1.	Rodni stereotipi	4
2.2.	Rodni stereotipi u medijima	7
3.	Žene u STEM području prema podacima Državnog zavoda za statistiku	11
3.1.	Podaci Državnog zavoda za statistiku o plaći prema spolu	15
3.2.	Rizik od siromaštva.....	15
4.	Zlata Bartl – lokalna znanstvenica priznata na globalnoj razini	19
4.1.	Medijska reprezentacija Zlate Bartl	24
4.2.	Analiza rezultata.....	30
5.	Medijska reprezentacija žena u STEM-u	32
5.1.	Večernji.hr – analiza članka	32
5.2.	Gloria.hr – analiza članka	36
5.3.	Netokracija.com – analiza članka	44
5.4.	Analiza rezultata.....	50
6.	Zaključak.....	52
7.	Literatura.....	55
8.	Popis slika, grafova i tablica	58

1. Uvod

Tema ovoga diplomskog rada jesu rodni stereotipi s naglaskom na medijsku reprezentaciju žena u STEM području. S obzirom na to da sam se i osobno susrela s predrasudama i rodnim stereotipima u poslovnoj sferi, kao i mnoge žene, ovim diplomskim radom željela sam dati doprinos u prikazu navedene teme na temelju znanstvenih i stručnih mišljenja te konkretnih podataka u cilju razbijanja rodnih stereotipa.

Na početku diplomskog rada, u teorijskom dijelu, objašnjava se što su stereotipi i predrasude te kakav je odnos medija prema njima. Potom se obrađuju podaci Državnog zavoda za statistiku o zastupljenosti visokoobrazovanih žena u strukturi društva s naglaskom na STEM područje. U drugom, istraživačkom dijelu rada, kao lokalni primjer globalno poznate žene iz STEM-a, istražuje se medijski prikaz Zlata Bartl, izumiteljice Vegete. U cilju dobivanja cjelovitog uvida, istražuju se zatim medijski prikazi žena iz STEM područja na portalima namijenjenim različitoj publici: Večernji.hr, Gloria.hr i Netokracija.com. Kvantitativnom metodom istraživanja analizira se količina objavljenih tekstova u 2022. godini dok se kvalitativnom metodom istražuje medijski sadržaj prema kriterijima žanra i opreme teksta, prikazu stereotipa i rodne ravnopravnosti u STEM-u te komentarima čitatelja.

Postavljene su četiri istraživačke hipoteze:

Hipoteza 1 (H1): Zlata Bartl kao izumiteljica priznata je na globalnoj razini.

Hipoteza 2 (H2): Rodni stereotipi prisutni su pri odabiru zanimanja, što se najviše manifestira u IT području.

Hipoteza 3 (H3): Većina tekstova o STEM-u na odabranim portalima promotivnog je sadržaja.

Hipoteza 4 (H4): Prisutni su pomaci u promicanju rodne ravnopravnosti u svim segmentima društva.

2. Stereotipi i predrasude

Hrvatska enciklopedija navodi da je stereotip sklop pojednostavljenih i pretjerano uopćenih osobina koje se pridaju svim pripadnicima neke društvene skupine te tako olakšavaju obradu informacija i snalaženje u njoj. U širem značenju, često ponavljan, neizvoran postupak ili djelo, klišej. Npr. Japanci su marljivi i točni.¹

Stereotipi mogu biti različiti: rodni, rasni, religijski, profesionalni, dobni i dr., izvedeni na temelju određenih karakterizacija. „Stereotipi su uobičajeni sklopovi pojednostavljenih i pretjerano općenitih psihičkih osobina koje se pridaju cijeloj skupini ljudi. Radi se o relativno trajnim kognitivnim shemama o zajedničkim, češće negativnim nego pozitivnim karakteristikama cijele grupe (npr. rase, vjerske skupine, nacije i sl.).“²

Socijalni psiholozi Elliot Aronson, Timothy D. Wilson i Robin M. Akert u knjizi *Socijalna psihologija* definiraju stereotipe ovako: „Stereotip je generalizacija o grupi ljudi, kojom se istovjetne osobine pripisuju gotovo svim članovima te grupe, neovisno o stvarnim varijacijama između članova. Jednom formirani, stereotipi su otporni na promjene uslijed novih informacija.“ (Aronson, Wilson i Akert 2005: 461) Pozivaju se pritom na novinara Waltera Lippmanna, koji je uveo pojam stereotip, i na njegovu knjigu *Javno mnijenje* iz 1922. godine u kojoj opisuje razliku između vanjskog svijeta i stereotipa: „malih slika u našim glavama, koje nosimo uokolo“ (Isto).

Walter Lippmann opisuje stereotipe i kao način obrane: „Obrazac stereotipa nije neutralan. Nije to baš samo jedan od načina da se umjesto velike, blještave, zaglušne zbrke realnosti uvrsti red. Nije to tek prečac. On je sve ove stvari i još nešto više. On je garancija našeg samopoštovanja. On je projekcija u svijetu našeg smisla o našoj vrijednosti, o našem položaju i našim pravima. Stereotipi su zbog toga silno nabijeni osjećajima koji idu s njima. Oni su tvrđava naše tradicije, a iza njihovih bedema mi se i dalje možemo osjećati sigurnima na položajima koje zauzimamo.“ (Lippmann 1995: 76)

Imagologija³ je grana komparativne književnosti koja se bavi književnim predodžbama o stranim zemljama ili narodima (heteropredodžbe) i o vlastitoj zemlji ili narodu (autopredodžbe). Davor Dukić u knjizi *Kako vidimo strane zemlje, Uvod u imagologiju* uz definiciju imagologije daje i pregled predodžbi koje se odnose na iskrivljene slike i predrasude građe, tj. književnosti,

¹ <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58036>

² <http://www.centar-lukaritz.hr/blog/stereotipi-predrasude-diskriminacija/>

³ Od *imago* (slika ili predodžba) i *logos* (riječ ili pojam).

publicistike i kulturnih ili nacionalnih stereotipa (usp. Dukić 2009: 5-21). Ukazuje pritom na stereotipe i predrasude koji se iz stvarnog života preslikavaju u književnost, čime se dodatno potvrđuje njihova društvena ukorijenjenost.

Dubravka Oraić Tolić u svom radu *Hrvatski kulturni stereotipi: Diseminacije nacije* naglasak stavlja na stereotipe koji nastaju u naciji-naraciji te stvaranju kolektivnog i modernog identiteta. Razmatrajući prethodno naveden pojam imagologije i stvaranje modernog identiteta o kojem piše Dubravka Oraić Tolić možemo uočiti poveznice između stereotipa i razvoja diskursa na ideologiji koja stvara „potrebe“ stereotipa.

„Stereotipi koji nastaju u naciji-naraciji, isto kao i bilo koji drugi stereotipi poput klasnih, etničkih, rodnih ili civilizacijskih, nisu izrazi unaprijed danih biti. To su imagološki konstrukti – slike o sebi (autostereotipi) i slike o drugima (heterostereotipi). U postmodernim teorijama identitet nije pitanje ontologije, nego imagologije i ideologije. Želje i strahovi stvaraju imagologiju, imagologija stvara ideologiju, ideologija stvara diskurs, diskurs stvara stereotipe kao posljednje, okamenjene identifikacijske točke, koje naknadno naturaliziraju, tj. pretvaraju u prirodne i autentične biti.“ (Oraić Tolić 2006: 30)

Predrasude i stereotipi usko su povezani. Predrasuda je stav koji može biti i pozitivan i negativan te proizvodi određeno ponašanje koje dovodi do stereotipa, tj. generalizacije o nekoj grupi ljudi. „Jako predrasuda može uključivati bilo pozitivne bilo negativne osjećaje, socijalni psiholozi (i ljudi općenito) izraz predrasuda rezervirali su primarno za negativne stavove o drugima. U tom kontekstu, predrasuda se može definirati kao neprijateljski ili negativan stav prema pripadnicima prepoznatljive grupe ljudi, koji se zasniva isključivo na njihovom članstvu u toj grupi.“ (Aronson, Wilson i Akert 2005: 460)

U konačnici predrasude i stereotipi mogu dovesti i do diskriminacije, krajnje štetnog djelovanja ili ponašanja prema određenoj osobi ili grupi ljudi. Na razbijanju predrasuda treba početi raditi u što ranijoj dobi jer djeca učeći od roditelja i okoline formiraju svoje stavove. Primjerice, u tom je pravcu UNICEF-ov provedbeni partner Pučko otvoreno učilište „Korak po korak“ iz Zagreba organiziralo edukaciju Stvaranje interkulturalnog okruženja u vrtiću i odgoj za različitost⁴, početkom 2022. godine, a kako na svojoj stranici UNICEF Croatia navodi u tekstu „U borbi protiv

⁴ <https://www.unicef.org/croatia/price/u-borbi-protiv-predrasuda-kljucna-je-uloga-odraslih-jer-djeca-stavove-usvajaju-iz-okoline>

predrasuda ključna je uloga odraslih jer djeca stavove usvajaju iz okoline“.⁵ Dubravka Grgošić-Dragić, edukatorica i odgajateljica u dječjem vrtiću, u tekstu je istaknula važnost ovakve edukacije: „Edukacija je namijenjena odgajateljima djece predškolske dobi upravo zbog toga što je za rad s djecom na predrasudama i stereotipima ključna baš predškolska dob. Iako je većini odraslih teško povjerovati da mala djeca imaju predrasude, postoje brojni dokazi da su djeca svjesna razlika među ljudima i da već vrlo radno formiraju stavove prema drugima.“⁶

2.1. Rodni stereotipi

Razliku između roda i spola uvela je Ann Oakley. „Pojam rod (engl. Gender) uvela je Ann Oakley kako bi naznačila razliku između spola (engl. sex) kao biol. podjele na muškarce i žene te roda kao usporedne i društveno nejednake podjele na ženskost (engl. femininity/feminine) i muškost (engl. masculinity/masculine), pri čemu je rod konstatiran na temelju biol. spola.“⁷ Upravo biološke razlike doprinijele su razvoju rodnog identiteta kao osobnog doživljaja muškarca i žene. Treba istaknuti kako pojam rod upućuje i na kulturalne ideale i stereotype o muškosti i ženskosti te na podjelu rada prema spolu u institucijama i organizacijama. „Rod se odnosi na skup kvaliteta, obilježja i ponašanja što se društveno očekuju od muškaraca i žena. Istraživanja na području sociologije i psihologije potvrđuju postojanje razlika i podjela između muškaraca i žena, koja ne proizlaze iz biol. razlika, već iz kulturalno konstruiranih, stoga relativnih i promjenjivih, ideja o ženskosti i muškosti.“⁸

Europske institucije sve više nastoje ukazati na potrebu razbijanja stereotipa pa tako i rodnih stereotipa, a Europski institut za ravnopravnost opisuje rodne stereotipe kao „unaprijed stvorene ideje u kojima su ženskim i muškim osobama nasumično dodijeljene osobine i ulogu koje određuje i ograničava njihov rod.“⁹

⁵ <https://www.unicef.org/croatia/price/u-borbi-protiv-predrasuda-kljucna-je-uloga-odraslih-jer-djeca-stavove-ustvajaju-iz-okoline>

⁶ Isto.

⁷ <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53130>

⁸ Isto.

⁹ <https://eige.europa.eu/hr/taxonomy/term/1222>

Irena Kolbas u katalogu izložbe *Vic o plavuši: stereotipi u kojima živimo* navodi da se kod stereotipa uvijek radi o dualnosti između dobrog i lošeg, nas i njih i sl. Također, ukazuje da se stereotipi formiraju od djetinjstva, pod utjecajem obitelji i okoline. Predrasude i stereotipe podijelila je na pet razina:

1. ocjenjivanje i ogovaranje („mi smo pametni, oni su glupi“, ovdje pripadaju i vicevi),
2. izbjegavanje: stvaranje socijalne distance prema drugoj grupi, obično radi drugačijih društvenih normi,
3. diskriminacija: dovođenje druge grupe u nepovoljniji položaj, npr. pri školovanju, zaposlenju invalidnih osoba (danas sasvim neispravno „korektno“ nazvane osobe s posebnim potrebama),
4. fizički napad: viši stupanj diskriminacije pri čemu se koriste i zabrane, npr. ulaska određene grupe na neka mjesta, vožnje istim prijevozom druge grupe,
5. istrebljenje: najgora razina diskriminacije koja se provodi linčom, progonom, genocidom i lošim eufemizmom skovanim npr. 1990-ih: „humano preseljenje“ koje je također progon i genocid. (Navedeno prema: Kolbas 2013: 12)

Irena Kolbas u katalogu se poziva i na rodne stereotipe koji su izrazito brojni, uzimajući za jedan od primjera zidnjake ili zidne krpe kojima su se krajem 19. i početkom 20. stoljeća ukrašavale kuhinje. Zidnjaci prikazuju ženu u obiteljskom okruženju, najčešće u kuhinji. Jedna od češćih poruka na zidnim krpama bila je „Kuharice manje zbori da ti ručak ne prigori“. „Osnovni je stereotip da su žene inferiorne muškarcima i iz njega proizlaze brojni drugi rodni podstereotipi. Žene su manje pametne, slabije i u „glavi“ i tjelesno. Zato im je mjesto u kući i dužnost da se brinu o djeci. Žena mora biti dobra majka, kuharica, ljubavnica, smjerna i slušati muža (to se ni danas nije previše promijenilo, makar ima sve više žena koje ne pristaju na taj status).“ (Kolbas 2013: 45)

Primjerice, za *Knjigu za svaku ženu – uzorna domaćica* iz 1952. godine već iz naslova možemo reći da je stereotipna, ali ako uzmemo u obzir vremenski kontekst u kojemu je nastala, tada se može vidjeti pomak u komunikaciji prema ženama s obzirom na fizičko i mentalno zdravlje. Napredak je posebno vidljiv u poglavlju o zapostavljanju djece: „Roditelji često iz neznanja, drugačije postupaju s muškom, a drugačije sa ženskom djecom. Muškoj djeci sve puštaju, jer oni su 'muški', jer na njima ime i pleme ostaje, a ženska je i tako 'tuđa', pa s njom u kući postupaju kao s pepeljugom. To nikako ne valja. Takav nejednak postupak već i djeca osjećaju kao nepravdu, a može da se među njima stvara zla krv. Ponekad se na takav način sije među braću zavist i mržnja, umjesto sloge i bratske ljubavi što je kamen temeljac dobrog odgoja. Za roditelja moraju sva djeca biti jednaka. Nikad ne možeš znati, od koga ćeš dočekati

više pomoći, radosti i ponosa, od muškog ili ženskog djeteta. U našem narodu imamo ukorijenjenih krivih mišljenja o manjoj vrijednosti ženske djece i ženskog uopće. To ne bi smjelo da bude.“ (Chloupek 1952: 419)

Naomi Wolf svojom knjigom *Mit o ljepoti* želi utjecati na promjenu percepcije s obzirom na ljepotu žene. Navodi kako je napredak u razvoju industrije i društva nametnuo ženama nove obrasce ponašanja, nove načine eksploatacije od izgleda do rada, što je rezultiralo i dvostrukim društvenim standardima: „Od industrijske revolucije, otkad su muškarci počeli koristiti žensku ljepotu kao valutu kojom međusobno trguju, ideje o ljepoti razvijale su se paralelno s idejama o novcu, kao doslovne paralele u našoj potrošačkoj ekonomiji.“ (Wolf 2008: 31) Ljepota je postala instrument diskriminacije žena, „tržište rada usavršilo je mit o ljepoti kao pravdanje za diskriminaciju žena pri zapošljavanju. Kada su žene ugrozile strukturu moći u 1980-ima, dvije su se ekonomije napokon spojile. Ljepota je prestala biti samo simbolički oblik valute, ona je doslovno postala novac.“ (Wolf 2008: 32) Nadalje obrazlaže: „Smanjenje stopa rađanja poslije Drugog svjetskog rata i, kao posljedica toga, manjak kvalificirane radne snage, znači da žene jesu dobrodošle na tržište rada: kao potrošna, sindikalno neudružena radna snaga, u slabo plaćenim ženskim zanimanjima koja uključuju naporan rad.“ (Wolf 2008: 38) Isto tako i žene na višim pozicijama bile su simbolične i prihvaćene jedino ako su „igrale“ po muškim pravilima: „Na višim razinama, srednje menadžerice su prihvatljive dok god se ponašaju kao muškarci i nemaju pretjeranu želju za napredovanjem; i simbolične žene na vrhu kod kojih je ženska tradicija potpuno nestala, su korisne. Mit o ljepoti je posljednja i najbolja tehnika edukacije takve radne snage (...). Superžena, nesvjesna svih posljedica, morala je ubaciti ozbiljan rad na „ljepoti“ u svoj profesionalni raspored (...). Žene su odjednom preuzele uloge profesionalne kućanice, profesionalne karijeristice i profesionalne ljepotice.“ (Wolf 2008: 38) Klasifikacija profesionalne ljepotice dovodi i do društvenih posljedica, a time i do još težeg položaja žena, odnosno do novih stereotipa. „Klasifikacija profesionalne ljepotice osnažuje dvostruki standard. Žene su uvijek bile manje plaćene od muškaraca za jednak rad, a kvalifikacija profesionalne ljepotice daje ovo objašnjenje za dvostruki standard tamo gdje je staro objašnjenje nezakonito.“ (Wolf 2008: 63)

Francuska filozofkinja Simone de Beauvoir u svojoj knjizi *Drugi spol* postavlja pitanje „Što je žena?“ te daje detaljan prikaz identiteta i drugosti žene od činjenica i mitova do društvenog položaja žena. Sam naziv knjige *Drugi spol* snažno naglašava poziciju koja je namijenjena ženi i to brojčanom odrednicom. Iako je knjiga objavljena 1949. godine te se smatra jednim od uporišta suvremenog feminizma, možemo i danas vrlo vjerno povući društvenu paralelu u odnosu na žensku drugost, tj. konstantnu borbu za rodnu ravnopravnost koja se još uvijek očituje u odabiru profesije kao i rodnom jazu u plaćama. Najpoznatije

rečenice knjige predstavljaju sukus procesa koji žena prolazi da bi postala ženom: „Ženom se ne rađa. Ženom se postaje. Nikakva biološka, psihička, ekonomska kob ne definira oblik koji u društvu poprima ljudska ženka. Sveukupna civilizacija je ta koja oblikuje proizvod između mužjaka i kastrata koji naziva ženom. Samo tuđe posredovanje može pojedinca postaviti kao *Drugo*.“ (De Beauvoir 2016: 287) Knjigu završava ovakvim zaključkom: „Osloboditi ženu znači je odbiti zatvoriti u odnose koje održava s muškarcem, ali ne i zanijekati ih. Ako se postavi za sebe, ona neće manje nastaviti postojati i za njega; kad se međusobno priznaju kao subjekti, svatko od njih će svejedno za drugoga ostati *drugo*.“ (De Beauvoir 2016: 762)

2.2. Rodni stereotipi u medijima

Herbert Marshall McLuhan svojim terminima „medij je poruka“ i „globalno selo“ 60-ih godina prošlog stoljeća nagovijestio je budućnost. Danas u potpunosti možemo razumjeti njegove teze. Pojavom interneta svijet je postao „globalno selo“, a mediji su postali snažni proizvođači koji imaju ogromnu moć u stvaranju željene percepcije. Uključivanje publike, tj. konzumenta medijskog sadržaja, danas u velikoj mjeri određuje i kreira medijski sadržaj. Naravno, nije svaki medijski sadržaj prihvatljiv i opravdan. Medijske slobode nose i odgovornosti. Tehnološki napredak velikom brzinom stvara nove mogućnosti prijenosa informacija, a zakonska regulativa ne stigne adekvatno reagirati na nastale promjene.

Stjepan Malović u knjizi *Osnove novinarstva* navodi: „Ništa se nije dogodilo, ako to mediji nisu zabilježili ili, još bolje, sve što se dogodilo mediji su zabilježili. Mediji nas informiraju, zabavljaju, podučavaju, nameću mišljenje, a mnogima od nas često su jedini prijatelji.“ (Malović 2005: 11)

Medijska industrija poigrava se mnogim stereotipima, među kojima prednjače rodni. Tihana Lubina i Ivana Brkić Klimpak u znanstvenom radu „Rodni stereotipi: Objektivizacija ženskog lika u medijima“ pišu: „Naime, svjesnom se uporabom i ponavljanjem stereotipa kod primatelja informacija na suptilnoj razini ustaljuju arhetipske osobitosti muškaraca i žena koje su već društveno konstruirane kategorijom roda. Jednom usvojeni, takvi rodni stereotipi bivaju izrazito otporni na promjene uslijed novih informacije, pretvarajući se u obrasce koji se uzimaju kao reprezentativan način razmišljanja i ophođenja s drugim ljudima.“¹⁰ Oglašivači i danas koriste

¹⁰ <https://hrcak.srce.hr/file/193450>

stereotipe kako bi dobili medijsku pažnju i poslali poruku ne smatrajući to nekim velikim problemom, već upravo suprotno, čineći takve poruke prihvatljivim i „normalnim“. „Razlika u reprezentaciji žena i muškaraca u medijima je nesporna, a kako je reklamnoj industriji jedino važno da reklama privuče pozornost i proda proizvod, prečesto je to i jedina funkcija lika žene i ženskog tijela (...).“¹¹

Seksizam je diskriminacija na temelju spola ili roda, a mizoginija je odbojnost ili mržnja prema ženama. Udruživanjem tih pojmova u medijima konzumentima medijskog sadržaja plasiraju se zastrašujuće poruke pravdane „normalnošću“ društveno prihvatljivog koncepta. „Kada se seksizam, kao predrasuda ili diskriminacija na temelju spola i roda, u medijima najčešće odnosi na negativnu objektivizaciju i prezentaciju žena i kao takav ima opasne i štetne učinke, upravo na njemu najvećim dijelom svoje uporište gradi reklamna industrija. Prezentiranje žena u medijima dovoljno jasno i bez okolišanja govori o položaju sam žene u suvremenom društvu: ono je još uvijek patrijarhalno društvo u kojem prvenstveno dominiraju muška načela i potrebe i u kojem je sasvim normalo žensko tijelo prikazivati kao seksualni objekt podčinjen htijenjima i potrebama muškarca.“¹²

Posljednji takav upečatljiv primjer bio je plakat Westgate Shopping Cityja s fotografijom bijesnog muškarca Tomislava R. (32) i izjavom „Opet mi je poštar zvonio u 7 ujutro za plakat od ove, uzet ću joj karticu...“, na koju iz Westgatea odgovaraju „Dođi s njegovom karticom u Westgate, mi te nećemo odati. Brzo rješenje.“¹³ Možda bi ovaj seksistički plakat bio samo jedan od mnogih da Nevena Crljenko, nekadašnja direktorica Akademije za politički razvoj, a danas potpredsjednica za *public affairs* Philipa Morrisa na globalnoj razini, nije sama platila novi plakat s porukom: „Sve glase na moje ime – Peglam ih svugdje u svijetu, al' ne i u Westgateu.“¹⁴ Za *Večernji list* Nevena Crljenko izjavila je sljedeće: „Nažalost, mizoginija je prisutna u mnogim društvima dok su druga puno više napredovala u onome što se tolerira u tom smislu. No moja je odgovornost, kao i svakog od nas, djelovati na način da situaciju poboljšamo, konstantno. Prvi put reagiram javno, i na ovaj način. I vidim da je krenula rasprava, što mi je i bio cilj. Svi postupci

¹¹ Isto.

¹² Isto.

¹³ <https://www.poslovni.hr/hrvatska/foto-o-ovom-plakatu-prica-cijeli-zagreb-evo-sto-kaze-autorica-4389598>

¹⁴ Isto.

trebaju imati posljedice. Svi mi griješimo, ali onda je ljudski ispričati se. Ako plakat izmami osmijeh na lice ljudima i pokrene raspravu kako možemo bolje, postigla sam svoj cilj.“¹⁵

Na plakat Westgatea reagirala je i Facebook stranica Seksizam naš svagdašnji ovakvim objašnjenjem: „(...) uspio u jedan plakat ugurati masu rodnih stereotipa, ponižavanje žena, promociju ekonomskog nasilja i promociju manipulativnog ponašanja. Ovo prijavljujemo nadležnima.“¹⁶ Spomenuta stranica dio je projekta Centra za građanske inicijative Poreč: „Ključni problemi kojima se ovaj projekt bavi su neprepoznavanje seksizma i njegove štetnosti, blage sankcije, nejasni i nedostatni mehanizmi, normalizacije i prihvaćanje seksizma u medijima i oglašivačkoj industriji te njegovo rijetko i sporadično prijavljivanje. CGI već 5 godina prati i objavljuje primjere seksizma iz medija i oglašivačke industrije na FB i IG stranici te ih prijavljuje nadležnim institucijama. Na te načine uspješno je utjecao na uklanjanje nekih od izrazito seksističkih pojava u medijima te informirao medije i javnost o zakonskoj osnovi za zabranu reproduciranja seksizma i štetnost istog. Kako bi se povećao doseg i utjecaj u njihovom uklanjanju iz nacionalnih i lokalnih medija te osvijestio javnost, potrebno je povećati kapacitete za njegovo praćenje, objavu, kvalitetniju prijavu te povećati aktivnosti senzibiliziranja građana/ki.“¹⁷

Nevena Crljenko postigla je očito cilj, a nije izostala ni reakcija medija. Štoviše, pokrenuta je velika rasprava na temu seksizma i njegove štetnosti. Upravo u cilju dodatnog naglašavanja važnosti ove teme, a nakon pokrenute rasprave u medijskom prostoru, Nevena Crljenko se oglasila novim plakatom kojim poručuje „Hvala vam. Nema nazad.“

¹⁵ <https://www.vecernji.hr/vijesti/foto-o-ovom-plakatu-prica-cijela-drzava-razgovarali-smo-s-autoricom-to-je-moja-odgovornost-1678895>

¹⁶ <https://www.poslovni.hr/hrvatska/foto-o-ovom-plakatu-prica-cijeli-zagreb-evo-sto-kaze-autorica-4389598>

¹⁷ <https://cgiporec.hr/seksizam-nas-svagdasnji/>

Slika 2.2.1. Plakat Westgatea na FB Seksizam naš svagdašnji¹⁸

Slika 2.2.2. Plakat Nevene Crljenko¹⁹

Slika 2.2.3. Novi plakat Nevene Crljenko²⁰

¹⁸ Izvor: FB Seksizam naš svagdašnji.

¹⁹ Izvor: Jutarnji.hr

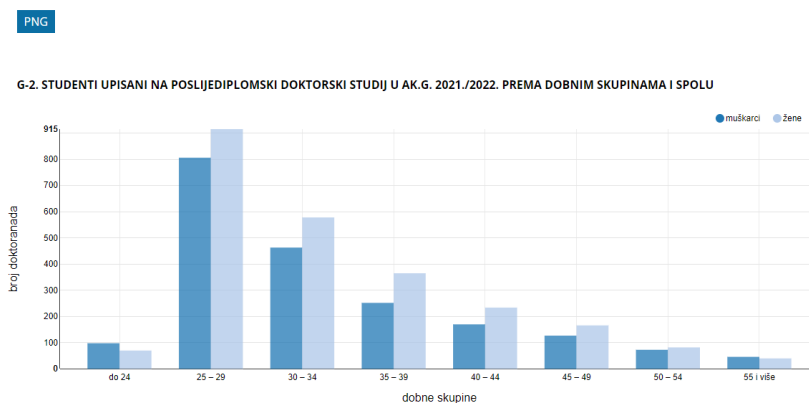
²⁰ Isto.

3. Žene u STEM području prema podacima Državnog zavoda za statistiku

STEM je akronim engleskih riječi *science, technology, engineering and mathematics*. Temeljem STEM pojma izrađuju se razvojne strategije na području znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike, kojima se nastoji utjecati na poboljšanje obrazovne i razvojne politike, a time i na stvaranje konkurentne radne snage kao i na društvo u cjelini. Upravo STEM slovi kao najkonkurentnije i najbolje plaćeno područje te pruža mobilnost, neovisnost i mogućnost brzog zaposlenja.

„Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2021. godini diplomiralo je ili završilo studij 33.415 studenata. Udio studentica u tom broju iznosio je 20.369, odnosno 61,0%. Najviše studentica koje su diplomirale/završile studij zastupljeno je na umjetničkim akademijama 65,2%, a slijede sveučilišni studij na fakultetima 63,4%, stručni studij na fakultetima 59,6%, veleučilišta 53,8% te visoke škole s 45,7% studentica.“²¹

Državni zavod za statistiku navodi da je u akademskoj godini 2021./2022. na poslijediplomski sveučilišni doktorski studij bilo upisano 4.485 doktoranada te da je među upisanima više žena, odnosno 54,6%. Također, podaci pokazuju kako najviše doktoranada upisuje navedeni studij u dobi od 25 do 29 godina.²²

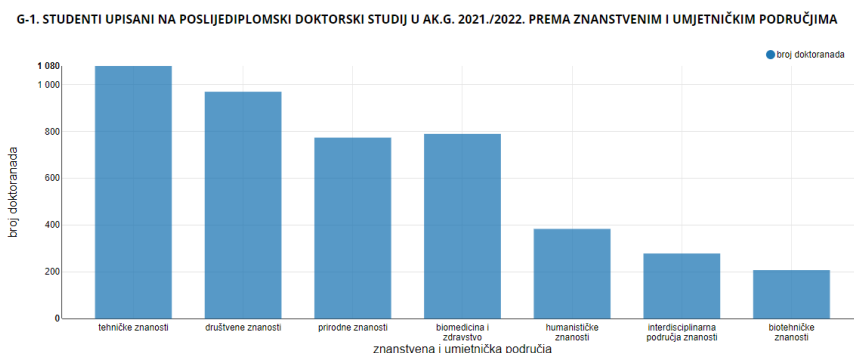
Graf 1. Studenti upisani na poslijediplomski doktorski studij u ak. g. 2021./2022. prema dobnim skupinama i spolu²³

²¹ https://podaci.dzs.hr/media/argmpctk/si-1704_visoko-obrazovanje-u-2021.pdf

²² <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29076>

²³ Izvor: Državni zavod za statistiku.

Iz podataka je razvidno da je područje tehničkih znanosti najzastupljenije kod odabira doktorskog studija, odnosno 24,1% studenata odabire to područje, slijedi područje društvenih znanosti 21,6%, područje biomedicine i zdravstva 17,6%, područje prirodnih znanosti 17,3%, područje humanističkih znanosti 8,6%, interdisciplinarna područja znanosti 6,2% i područje biotehničkih znanosti 4,6%.²⁴

Graf 2. Studenti upisani na poslijediplomski doktorski studij u ak. g. 2021./2022. prema znanstvenim i umjetničkim područjima²⁵

Kada bolje promotrimo podatke i razvrstamo ih prema broju upisanih žena i muškaraca u akademskoj godini 2021./2022. na poslijediplomski doktorski studij, razvidno je da su tehničke znanosti najmanje zastupljene u odabiru žena. U tehničke znanosti ubraja se i IT kao dio STEM-a te je bitno naglasiti činjenicu o nedovoljnom broju žena u IT području.²⁶

Područja znanosti	MUŠKARCI	ŽENE
Društvene znanosti	345	625
Biomedicina i zdravstvo	299	491
Prirodne znanosti	299	475
Tehničke znanosti	725	355
Humanističke znanosti	178	206
Interdisciplinarna područja znanosti	103	176
Biotehničke znanosti	89	119
UKUPNO	2038	2447

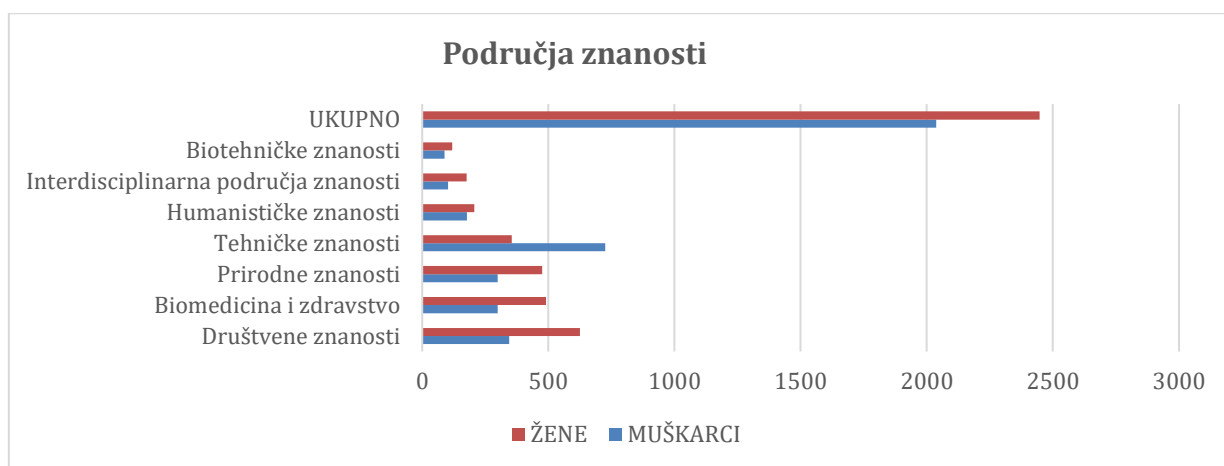
Tablica 1. Prikaz područja znanosti prema spolu²⁷

²⁴ <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29076>

²⁵ Isto.

²⁶ Isto.

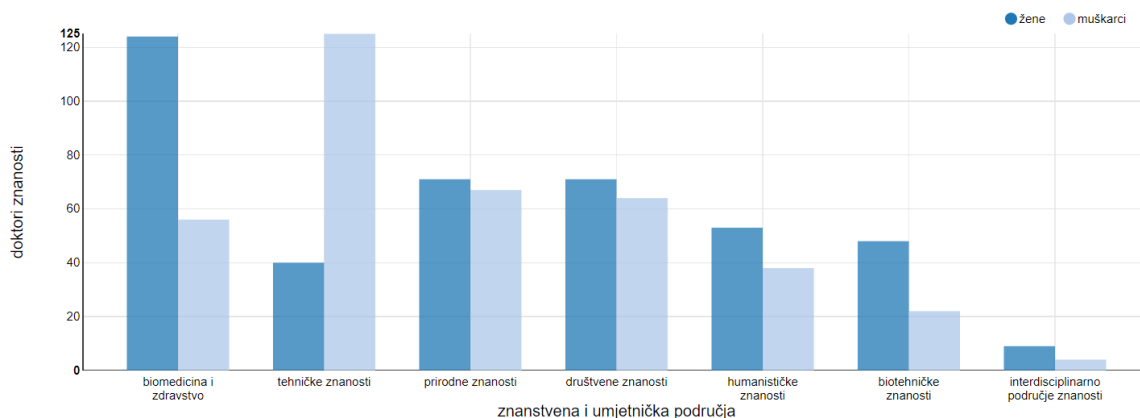
²⁷ Izradila autorica prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

Graf 3. Prikaz područja znanosti prema spolu²⁸

Nadalje, prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2022. godini akademski stupanj doktora znanosti postiglo je 792 doktora znanost, od toga je udio žena iznosio 416, odnosno 52,5%. Najviše doktorskih disertacija bilo je iz područja biomedicine i zdravstva 22,8%, zatim iz područja tehničkih znanosti 20,9%, prirodnih znanosti 17,4%, društvenih znanosti 17,0%, humanističkih znanosti 11,5%, biotehničkih znanosti 8,8% te iz interdisciplinarnih područja znanosti 1,6%.²⁹

G-1. DOKTORI ZNANOSTI PREMA ZNANSTVENOME I UMJETNIČKOM PODRUČJU DOKTORSKE DISERTACIJE I SPOLU U 2022.

Graf 4. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području doktorske disertacije i spolu u 2022. godini³⁰

²⁸ Izradila autorica prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

²⁹ <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58241>

³⁰ Izvor: Državni zavod za statistiku.

Upravo u cilju većeg uključivanja žena u digitalni sektor na prijedlog Europske komisije, 9. travnja 2019. godine 27 država članica EU i Norveška potpisale su Deklaraciju o posvećenosti pitanju žena u digitalnom svijetu. Deklaracijom su se države potpisnice obvezale poticati aktivnu i važnu ulogu žena u digitalnom društvu te doprinijeti postizanju ravnopravnosti spolova u području IT-a kroz suradnju s javnim i privatnim sektorom te civilnim društvom.³¹ Detektiranje problema dovelo je do donošenja navedene Deklaracije. Sveprisutna rodna neravnopravnost, tradicionalni odnos prema odabiru profesije i podjele na „muške“ i „ženske“ poslove te područja, tj. stereotipi, negativno se reflektiraju na žene u različitim fazama njihovog života. Takvo poimanje upravo je najviše vidljivo u STEM-u, a posebno u IT segmentu. Bez obzira na početnu želju za STEM-om žene često promijene mišljenje i potisnu svoje inicijalne planove. Na promjenu njihove odluke utječe tradicionalno razmišljanje roditelja, nepoticajna okolina i manjak samopouzdanja. Posljedično tome, smanjuje se i njihov utjecaj na STEM područje te ih svrstava na niže plaćene pozicije, što dovodi do nepovoljnije financije situacije.

„U Europskoj uniji, žene čine 52 posto populacije, a samo njih 17 posto ima poslove vezane uz IKT (informacijsku i komunikacijsku tehnologiju). Također, u tom sektoru žene zarađuju 19 posto manje od muškaraca te su baš u njemu posebice slabo zastupljene na vodećim položajima. Među šefovima ih je 19,2 posto prema 45,2 posto u drugim sektorima. Isto tako, samo 19 posto poduzetnika u IT sektoru su žene prema 54 posto u drugim uslužnim sektorima. Samo jedan od šest stručnjaka u EU, odnosno jedan od tri diplomanata iz područja znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM), jest žena. Ova nedovoljna zastupljenost uočava se na svim razinama digitalne ekonomije: u inženjerstvu i fizici, ali i po broju žena koje su zaposlenice, na rukovodećim pozicijama u korporacijama i poduzetnice.“³²

S obzirom na to da ni jedna država članica EU nije postigla potpunu rodnu ravnopravnost, Europska komisija uputila je Europskom parlamentu i Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija Strategiju za rodnu ravnopravnost 2020. – 2025. kojom se objedinjuje rad Europske komisije na rodnoj ravnopravnosti te se utvrđuju ciljevi i politike za navedeno razdoblje.³³ „Njome se nastoji ostvariti rodno ravnopravnu Europu, u kojoj rodno uvjetovano nasilje, spolna diskriminacija i strukturna neravnopravnost žena i muškaraca pripada

³¹ <https://rdd.gov.hr/zene-u-digitalnom-svijetu-women-in-digital/1430>

³² Isto.

³³ <https://rdd.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Strategija%20za%20rodnu%20ravnopravnost%202020.-2025.pdf>

prošlosti. Europu u kojoj su žene i muškarci, djevojčice i dječaci, u svoj svojoj raznolikosti, ravnopravni. U kojoj slobodno mogu kročiti putem koji su odabrali, imaju jednake mogućnosti za uspjeh i mogu ravnopravno sudjelovati u našem europskom društvu i voditi ga.“³⁴

3.1. Podaci Državnog zavoda za statistiku o plaći prema spolu

Zanimljivo je razmotriti podatke Državnog zavoda za statistiku koji se odnose na prosječnu neto plaću zaposlenih u četvrtom tromjesečju 2022. godine. Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske u navedenom periodu iznosila je 8.102 kuna za muškarce, a 7.545 kuna za žene.

Muškarci su imali najvišu neto plaću u djelatnosti Vađenja sirove nafte i prirodnog plina u iznosu od 15.907 kuna, a najnižu u Zaštitnim i istražnim djelatnostima u iznosu od 4.958 kuna.

Prosječna neto plaća za žene bila je najviša u istoj djelatnosti kao i za muškarce u iznosu od 14.689 kuna, a najniža u djelatnosti Usluge u vezi upravljanjem i održavanjem zgrada te djelatnosti uređenja i održavanja krajolika u iznosu od 4.733 kune.

U Stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima iznosila je 9.025 kuna za muškarce i 8.055 za žene.

Što se tiče prosječne bruto plaće po zaposlenom u navedenom razdoblju, posljedično navedenom, ženama su bile isplaćivane u manjem iznosu nego muškarcima. Prosječna bruto plaća iznosila je 11.057 kuna za muškarce, a 10.248 za žene.³⁵

3.2. Rizik od siromaštva

Kako bismo dobili kompletniji uvid, bitno je razmotriti i podatke koji se odnose na stopu siromaštva prema spolu i stupnju obrazovanja. Prethodno izneseni podaci pokazuju da se žene više odlučuju za visoko obrazovanje od muškaraca, a isto tako veći je i udio žena akademskog stupnja doktora znanosti (52,5%). Podaci o plaći pokazuju financijsku nejednakost, odnosno niža primanja

³⁴ <https://rdd.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Strategija%20za%20rodnu%20ravnopravnost%202020.-2025.pdf>

³⁵ <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/31499>

žena u odnosu na muškarce što posljedično dovodi i do većeg rizika od siromaštva, posebno u razdoblju mirovine. Naravno, što je stupanj obrazovanja veći, smanjuje se i rizik od siromaštva, što ide u prilog ženama s aspekta veće zatupljenosti žena s akademskom naobrazbom.³⁶ Ali, bez obzira na tu činjenicu i nadalje ostaje otvoreno pitanje potplaćenosti žena u odnosu na muškarce.

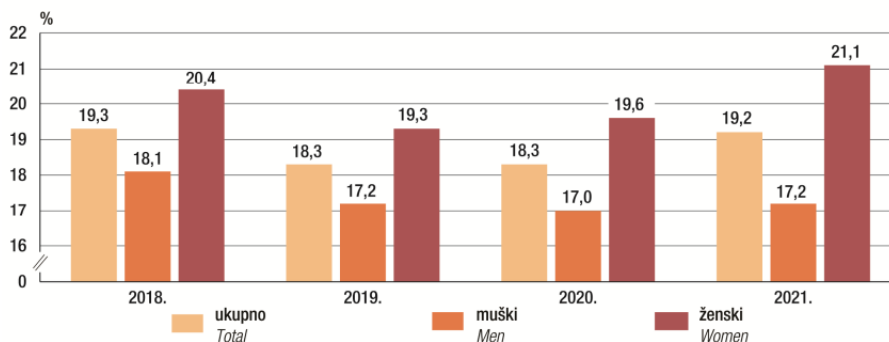
2. STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA PREMA DOBI I SPOLU, 2018. – 2021.

AT-RISK-OF-POVERTY RATE, BY AGE AND SEX, 2018 – 2021

Dobne skupine	2018.			2019.			2020.			2021.			Age groups
	ukupno Total	ženski Women	muški Men	ukupno Total	ženski Women	muški Men	ukupno Total	ženski Women	muški Men	ukupno Total	ženski Women	muški Men	
Ukupno	19,3	20,4	18,1	18,3	19,3	17,2	18,3	19,6	17,0	19,2	21,1	17,2	Total
0 – 17 godina	19,7	19,4	19,9	17,1	16,7	17,6	16,8	16,3	17,3	17,1	18,5	15,8	0 – 17 years
18 – 24 godine	16,7	16,7	16,7	14,3	14,0	14,6	12,5	12,9	12,0	15,0	16,5	13,6	18 – 24 years
25 – 54 godine	14,3	14,0	14,6	12,9	12,1	13,6	12,6	11,9	13,3	13,1	12,3	13,9	25 – 54 years
55 – 64 godine	21,9	23,3	20,4	20,3	21,4	19,2	20,9	22,4	19,2	21,7	23,4	19,9	55 – 64 years
65 ili više godina	28,1	31,3	23,5	30,1	33,6	24,9	31,0	34,6	25,8	32,4	37,0	25,9	65 years or over

G-2. STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA PREMA SPOLU 2018. – 2021.

AT-RISK-OF-POVERTY RATE, BY SEX, 2018 – 2021

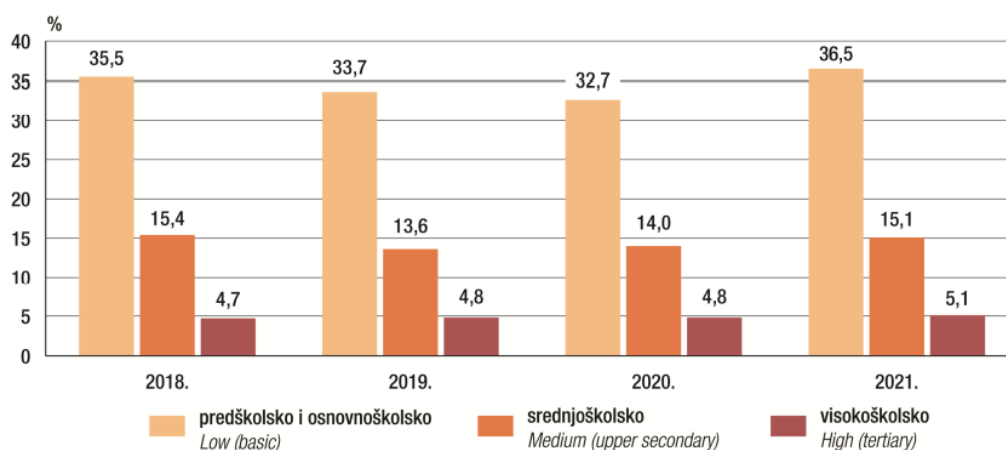
Graf 5. Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu, 2018. – 2021.³⁷

³⁶ <https://podaci.dzs.hr/media/ambo1tkl/si-1710-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2021.pdf>

³⁷ Izvor: Državni zavod za statistiku.

G-3. STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA PREMA STUPNJU OBRAZOVANJA 2018. – 2021.

AT-RISK-OF-POVERTY RATE, BY EDUCATION LEVEL, 2018 – 2021

Graf 6. Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja 2018. – 2021.³⁸

Prema podacima Europskog parlamenta prosječna razlika u plaći između muškaraca i žena u EU-u za 2021. godinu iznosila je 12,7 posto. Razloge razlika u plaćama vide uglavnom u skraćenom radnom vremenu. Žene više vremena provode obavljajući poslove za koje nisu plaćene, kao što je briga o djeci i starijima, kućanski poslovi. Upravo zbog toga žene imaju manje vremena za plaćeni rad jer rade skraćeno. Jedan od razloga jest i odabir karijere, ali i prekid karijere radi obiteljskih obaveza. Nadalje, velik je broj zaposlenih žena u slabije plaćenim sektorima (njegovateljstvo, zdravstvo ili obrazovanje). Primjetan je pozitivan pomak u 2021. godini u porastu broja zaposlenih žena u STEM području, a iznosi 41 posto od ukupnog broja zaposlenih u tom sektoru. Također, na direktorskim pozicijama žene su u manjini, a mali broj menadžerica zarađuje manje od svojih kolega na istim pozicijama.³⁹

„Razlika u plaćama povećava se s godinama, usporedno s razvojem karijere i porastom obiteljskih obaveza, dok je prilično niska kada žena uđe na tržište rada. Zbog manjih mogućnosti štednje i ulaganja, razlike se dodatno povećavaju i žene su u starosti u većem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. U 2020. razlika u mirovinama muškaraca i žena u EU-u iznosila je više od 28 posto. Smanjenje razlike u plaćama između spolova istovremeno smanjuje siromaštvo i

³⁸ Izvor: Državni zavod za statistiku.

³⁹ <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200109STO69925/razlika-u-placama-muskaraca-i-zena-definicija-i-uzroci>

potiče rast gospodarstva jer žene koje više zarađuju više troše. Veće plaće podižu poreznu osnovicu i smanjuju opterećenost socijalnog sustava.“⁴⁰

Slijedom navedenog Europski parlament izglasao je Direktivu o transparentnosti plaća u cilju smanjenja razlika u plaćama između muškaraca i žena. „Europski parlament ovih dana izglasao obvezujuća pravila o transparentnosti plaća u pokušaju rješavanja jaza u plaćama diljem EU. Riječ je o odluci koja može imati dalekosežne posljedice na rodnu ravnopravnost na tržištu rada, a mogla bi promijeniti i kulturu tajnosti koja inače u Hrvatskoj vlada u vezi s plaćama.“⁴¹

⁴⁰ <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200109STO69925/razlika-u-placama-muskaraca-i-zena-definicija-i-uzroci>

⁴¹ <https://www.moj-posao.net/Vijest/83216/EU-parlament-izglasao-obvezujuca-pravila-o-transparentnosti-placa/2/>

4. Zlata Bartl – lokalna znanstvenica priznata na globalnoj razini

Zlata Bartl rođena je 20. veljače 1920. u Sarajevu, gdje je završila pučku školu i gimnaziju, a preminula je 30. srpnja 2008. godine u Koprivnici. U Zagrebu je 1938. upisala Mudroslovni (filozofski) fakultet, smjer kemija, fizika, fizikalna kemija, mineralogija, matematika i meteorologija, koji je 1942. godine završila i stekla zvanje profesorice kemije, fizike, matematike, meteorologije i mineralogije.⁴²

Josip Nakić Alfirević u članku „Zlata Bartl. Putokaz prema izvrsnosti“ navodi da je Zlata Bartl u novinama *Podravka* br. 1356 od 14. studenog 1996. godine izjavila: „Privlačila me je anorganska kemija, ali život me je nekako uvijek nosio sve dalje od nje. Iako sam zavoljela sve u Zagrebu, od kulture do načina života, nije bilo mogućnosti da ostanem. Morala sam prihvatiti posao profesorice matematike i kemije na školi u Sarajevu. Često pomislim kako bi sve bilo drugačije da tada nije bio rat. Vjerojatno bih se udala za svog zaručnika koji je završio elektrotehniku i sanjario da ćemo zajedno otići raditi u inozemstvo. Imala bih mnogo djece, kako je on želio i vjerojatno bih se više bavila kućom nego istraživačkim radom. Kraj rata za nas je, nažalost, značio definitivno razdvajanje – on je stradao na Križnom putu, a ja sam dospjela u zatvor i osuđena sam na osam godina zbog „antidržavne“ djelatnosti.“⁴³

Za Zlatu Bartl od 10. travnja 1945. godine nastupio je izrazito težak period. Kako izvori navode, bez objašnjenja, usred noći odveli su je udbaši kao „nepodobnu“ Hrvaticu. Zatvorili su je i osudili na osam godina zatvora u Zenici jer se, kako kaže optužnica, „oduševila (...) Italijom“.⁴⁴ „Kazna za posjet Italiji bila je svakodnevno neukusna hrana, pljesnivi kruh i pola litre vode, što sam dobivala uglavnom u samici, vlažnoj i neprimjerenom prostoru čak i za boravak životinja. Sve je to bilo razlogom da sam oboljela od tuberkuloze kralježnice.“⁴⁵ Zbog teške bolesti bila je puštena nakon 16 mjeseci provedenih u zatvoru, ali s doživotno oduzetim građanskim pravima. Tako bolesna i bez ikakvih prihoda morala se svakih 14 dana javljati u UDB-u. Nažalost, bolest je napredovala te je morala godinu dana ležati u gipsanom „koritu“. Usprkos teškoj situaciji uz pomoć prijatelja uspjela se zaposliti u sarajevskoj Gradskoj plinari i tvornici asfalta, ali kako sama piše: „Tek ovdje sam shvatila što znači biti bez građanskih prava. S diplomom profesora i znanjem

⁴² <https://hrcak.srce.hr/file/116179>

⁴³ Isto.

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ Isto.

talijanskog, engleskog, njemačkog i francuskog jezika radila sam i dobivala plaću nekvalificiranog radnika i uz to R-kartu za nabavku živežnih namirnica, a kao povoljnost zbog bolesti i T-kartu koja mi je omogućavala nabavku nešto više ulja, masti i brašna nego su to mogli drugi... Ipak, postojala je i „dobra strana“ gubitka građanskih prava – nisam smjela ali niti morala odlaziti na česte sindikalne sastanke.“⁴⁶ Zbog loših uvjeta rada bolest joj se vratila i ponovno je morala ležati u gipsanom „koritu“ te je uslijedilo dugotrajno i teško liječenje u Budvi i Risaku, gdje je dvije godine ležala u „koritu“. Po izlasku iz bolnice zaposlila se u Banja Luci na radnom mjestu profesorice kemije, a za to je dobivala najmanju plaću od svih zaposlenih. Na mjestu profesorice nije se dugo zadržala jer na Božić u školu nije došao niti jedan učenik katoličke ili muslimanske vjeroispovijesti. Za takvo ponašanje učenika „kriva“ je bila Zlata Bartl, a to je za nju značio momentalni otkaz. Nakon toga vratila se u Sarajevo gdje se zaposlila u Zavodu za industrijska istraživanja, a honorarno je radila i u Plinari. Službeno putovanje u Zagreb 1955. godine zauvijek je promijenilo njezin život. Zbog velikog snijega nije se mogla vratiti u Sarajevo, a na nagovor sestre otišla je na liječnički pregled na kojemu je ustanovljen povratak bolesti što je rezultiralo povratkom u „korito“ na dva mjeseca. Uz sestrinu pomoć Zlata Bartl proučavala je stručne knjige i pratila natječaje za radna mjesta. U to vrijeme Podravka je raspisala natječaj za kemijskog tehničara za rad u laboratoriju na koji se javila. Kako sama kaže, napisala je molbu „nejasnu i nepotpunu“⁴⁷, ali je istaknula da govori četiri strana jezika te je nakon dva dana dobila potvrđan odgovor, odnosno posao u Podravki.⁴⁸

Zlata Bartl u Koprivnicu se doselila 1. travnja 1955. godine, a ubrzo su stigli i njezini roditelji. Koprivnica i Podravka za nju su bile otkriće, nešto potpuno drugačije i bolje: „Činilo mi se da sam u Podravki naišla na neka druga bića, ugodna, radišna, nesebična i za vrlo kratko vrijeme shvatila sam što trebam raditi; počela sam se osjećati dijelom tih ljudi i sredine koja me je izuzetno lijepo prihvatila. Zaljubila sam se u Podravku i njezine ljude na prvi pogled (...)“.⁴⁹ Te 1956. godine u Podravki se proizvodnja još uvijek bazirala na sušenom povrću i preradi voća u pekmeze, što nije osiguravalo plasman na druga veća tržišta. U to vrijeme Zlata Bartl bila je šefica laboratorija i sa suradnicima radila na pronalasku novih proizvoda. Tadašnje rukovodstvo među kojima su bili Trojak, Mihoković, Pavlović, Gjerek, razgovarali su sa Zlatom Bartl o pokušajima proizvodnje

⁴⁶ <https://hrcak.srce.hr/file/116179>

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ Isto.

dehidriranih juha, a koje su bile uvrštene u program razvoja, samo što se s tom idejom nikada nije krenulo u realizaciju.⁵⁰ Zlata Bartl podijelila je svoje iskustvo s jednoga kampiranja s prijateljicom iz Francuske koja je skuhalo dobru juhu iz aluminijske vrećice. „Moram priznati da sam se tome čudila „kao picek glisti“. Ispričala sam tu zgodu kolegama na poslu i zajedno smo zaključili da valja početi pa makar i u onako primitivnim uvjetima kakvi su tada bili u Podravki.“⁵¹ Sve ostalo je povijest. Ogladni primjerci nabavljeni su u inozemstvu, a Zlata Bartl s deklaracijom je popisala sastojke i njihove odnose te su s onim čime je Podravka u to vrijeme raspolagala (sušeno povrće, gljive, tjestenina, nekoliko grama glutaminata), napravljene prve juhe za koje je sama rekla da nisu ništa valjale. Upornost se ipak isplatila i već 1957. godine na Jesenskom zagrebačkom velesajmu Podravka je predstavila prve četiri juhe od povrća koje su bile zavarene glačalima jer odgovarajućih strojeva tada nije bilo. Sljedeće godine u proljeće počela je proizvodnja klasičnih juha, kokoške juhe i goveđe juhe s tjesteninom. Potrošači su bili oduševljeni brzom pripremom i domaćim okusom juhe. Možemo reći da i danas te juhe zauzimaju visoko mjesto na tržištu. Upravo je proizvodnja jušnih koncentrata omogućila i proizvodnju prvih mesnih konzervi u Podravki.⁵² „Možda ta ekipa bez mene u to doba ne bi napravila to što smo napravili, ali to ne bih mogla napraviti niti ja bez njih! Svi smo mi tome doprinijeli s puno srca i ljubavi prema Podravki“, isticala je u svakoj prilici Zlata Bartl.⁵³

Nakon treće godine proizvodnje juha Podravka je financijski ojačala i mogla se hrabrije upustiti u nove kreativne programe i rezultati su bili vidljivi. Sada možemo reći, davne 1959. godine Podravka je stvorila svjetski poznati proizvod, bila je to „Vegeta koja je pod rednim brojem 071067 registrirana u tadašnjem Sanitarnom inspektoratu 6. siječnja 1961. godine.“⁵⁴ Znatiželja i kreativnost ovaj put bili su potaknuti jednim sličnim talijanskim proizvodom, ali je Vegeta u potpunosti stvorena u Podravkinim laboratorijima. „Osnovica je sastavljena od glutaminata i soli, ali je tome dodana specifična receptura temeljena na bujonu, vitaminskim i drugim dodacima. Vegeta 40 u početku je bila pakirana u papirnatu ambalažu, koja je poslije zamijenjena staklenkama.“⁵⁵ Prve godine 1959. bilo je proizvedeno 0,6 tona Vegete, 1960. godine 3,3 tone,

⁵⁰ <https://hrcak.srce.hr/file/116179>

⁵¹ Isto.

⁵² Isto.

⁵³ Isto.

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Isto.

sljedeće 16 tona, a 1962. godina bila je prekretnica jer je prodano čak 117 tona Vegete.⁵⁶ Od tada pa sve do danas rast proizvodnje i prodaje Vegete je konstantan.

Prema bilješkama Željka Krušelja koje navodi Josip Nakić Alfirević u članku „Zlata Bartl. Putokaz prema izvrsnosti“, naziv Vegeta izveden je iz početnih slova V – od *vegetables* (povrće) i T – od *taste* (okus) koji je radi zvučnosti dopunjen vokalima te se naziv nadopunjuje značenjem latinske riječi *vegetus* (krepak, zdrav, čio).⁵⁷ Nakić Alfirević navodi i izjavu Zlate Bartl: „Jednog dana našla sam na radnom stolu bočicu s opisom komponenata u postocima njena sadržaja. Znala sam da mi možemo napraviti bolje od toga. Koristili smo povrće koje nam je bilo dostupno u tvornici, dodavali sušene gljive, začine i glutaminat, a kada je direktor rekao da bi u „vegeti“ trebalo biti vitamina, dodali smo i vitamine B1 čime je dobila karakterističnu žutu boju. Da svi nismo s toliko oduševljenja prionuli na posao te da tržište nije prihvatilo „vegetu“, tko zna što bi bilo s njom.“⁵⁸

Slika 4.1. Zlata Bartl⁵⁹

Različite anegdote o upornosti, odgovornosti i temeljitosti vezane su uz Zlatu Bartl. Primjerice, na oproštajnom sastanku povodom njezinoga odlaska u mirovinu 1976. godine prisjetili su se kako je to izgledalo: „Morali smo pratiti kada će profesorica otići kući iz poduzeća (to je bilo uvijek u

⁵⁶ <https://hrcak.srce.hr/file/116179>

⁵⁷ Isto.

⁵⁸ Isto.

⁵⁹ Izvor: Podravka d.d.

vrlo različito vrijeme) pa da onda navalimo na proizvodnju. Naime, vrlo je rigorozno zahtijevala da se poštuju pravila o kvaliteti robe pa čak i više od zakonskih normi, a mi smo tada povremeno bili u situaciji da zbog nedostatka sirovina malo i „progledamo kroz prste“. Ona nije htjela! Zato smo je nekada morali i „prevariti“ i proizvoditi kada nje nije bilo u tvornici.“⁶⁰

Skromna, radišna i samozatajna Zlata Bartl ostala je do kraja svog života. Nikada nije svojatala zasluge, upravo suprotno, ukazivala je na tim ljudi s kojima je radila i stvarala nove proizvode. Smatrala je da drugi trebaju govoriti o njoj i njezinim djelima: „Ne, nisam vam ja za to, za razgovore o meni. Sve što je značajno bilo u životu mome i radu u Podravki, i čega sam se mogla prisjetiti već sam toliko puta ispričala novinarima da su ponavljanja u tim pričanjima postala neizbježna. A ja vam od svega ponajmanje volim papagajstvo. Uostalom, nije li čovjek, pripovijedajući o sebi, sklon ili prevelikoj samokritičnosti, kudi se, ili je pak isuviše tolerantan i blagonaklon i nekim krupnicama svojim, a ne samo sitnicama progledava kroz prste. A i sjećanja – košara je to puna općih dojmova, zamagljenih ili dotjeranih impresija... Bolje je svakako kada o vama, to kada niste prisutni pripovijedaju drugi. Vjerodostojnije je.“⁶¹

Zlata Bartl dobitnica je mnogih nagrada i priznanja:

- 1972. godine – nagrada Srebrno srce Podravke
- 1985. godine – nagrada za tehničku kulturu Hrvatske
- 1987. godine – spomenica Podravke za životno djelo
- 1996. godine – nagrada za životno djelo za višegodišnji rad i iznimna dostignuća grada Koprivnice
- 1997. godine – Povelja u povodu 50. obljetnice Hrvatske zajednice tehničke kulture za dugogodišnji i izniman doprinos razvitku i promicanju tehničke kulture
- Odlikovanje – visoko odličje predsjednika Republike Hrvatske Redom Danice s likom Nikole Tesle
- 1998. godine – Zlatna kuna za životno djelo Hrvatske gospodarske komore
- 2001. godine – osnivanje Zaklade „prof. Zlata Bartol“ sa svrhom promicanja i poticanja stvaralačkog inovativnog znanstvenoistraživačkog rada mladih visokoobrazovanih ljudi,

⁶⁰ <https://hrcak.srce.hr/file/116179>

⁶¹ Isto.

državljana RH, bez obzira na struku i mjesto studiranja. Osnovni kriterij za odabir je izvrsnost kandidata u studiju i znanstvenoistraživačkom radu.⁶²

- 2022. godine na inicijativu počasnog konzula Republike Hrvatske Pawela Wlodarczyka postavljena joj je zvijezda u parku Mala Hrvatska na Aveniji hrvatskih zvijezda usred Krakova.⁶³

Slika 4.2. Zvijezda Zlati Bartl u parku Mala Hrvatska u Krakovu⁶⁴

4.1. Medijska reprezentacija Zlate Bartl

Upisom imena Zlata Bartl u Google tražilicu dobili smo mnogo članaka s različitih portala. Za analizu je odabrano pet tekstova najčitanijih portala koji su namijenjeni širokoj publici. Analizirani su sljedeći portali: Večernji.hr, Telegram.hr, 24sata.hr, Gloria.hr, Direktno.hr, a odabrani tekstovi objavljeni su u periodu od 2018. do 2022. godine.

Večernji.hr u listopadu 2018. godine objavio je članak „Kako je Zlata Bartl osmislila recepturu našeg najuspješnijeg izvoznog proizvoda“⁶⁵, autorice Renate Rašović. U nadnaslovu teksta

⁶² <https://hrcak.srce.hr/file/116179>

⁶³ <https://www.podravka.hr/kompanija/mediji/priopcenja/zlati-bartl-otkrivena-zvijezda-u-krakovu/>

⁶⁴ Izvor: Podravka d.d.

⁶⁵ <https://www.vecernji.hr/vijesti/kako-je-zlata-bartl-osmislila-recepturu-naseg-najuspjesnijeg-izvoznog-proizvoda-1279594>

ispisano je crvenim verzalom „TETA VEGETA“ čime se dodatno naglašava važnost Zlate Bartl. Tekst donosi njezinu sažetu biografiju. Čitateljima se daje uvid u privatni i istraživački život izumiteljice juha i Vegete. Na kraju teksta navode se nagrade i priznanja koja je dobila za svoj rad i izvodi zaključak: „Vegeta je osvojila svijet, a Zlata Bartl osvojila je zauvijek srca svojih sugrađana iz Koprivnice, baš kao i cijele Hrvatske.“⁶⁶

Na početku teksta nalazi se jedna fotografija Zlate Bartl, a tekst je podijeljen podnaslovima koji najavljuju određenu životnu etapu. U prilogu su i poveznice na tekstove koji se odnose na proizvod Vegetu i na moćne, ali nevidljive žene koje su mijenjale svijet. Čitatelji su se na navedeno osvrnuli s dva pozitivna komentara.

MARIN PUCAR

Vegeta će napraviti iskorak koji će joj osigurati idućih 100 godina uspjeha

Slika 4.1.1. Prikaz Zlate Bartl i vezanih vijesti na portalu Večernji.hr

Telegram.hr u veljači 2020. godine povodom 100. rođendana Zlate Bartl objavljuje članak „Čuli ste za tetu Vegetu, gospođu koja je sa svojim timom stvorila čuveni začin. Danas bi imala 100 godina“⁶⁷, autorice Željke Orešković. U podnaslovu teksta dodatno se naglašava njezina uspješnost „Zlata Bartl bila je uspješna znanstvenica u vrijeme kada to nije bilo uobičajeno.“⁶⁸ U kratkim crtama prikazani su najvažniji segmenti života Zlate Bartl. Odabirom pet fotografija iz arhive Podravke izumiteljica je odlično prikazana u poslovnom okruženju tvornice i na poslovnim

⁶⁶ <https://www.vecernji.hr/vijesti/kako-je-zlata-bartl-osmislila-recepturu-naseg-najuspjesnijeg-izvoznog-proizvoda-1279594>

⁶⁷ <https://www.telegram.hr/zivot/culi-ste-za-tetu-vegetu-gospodu-koja-je-sa-svojim-timom-stvorila-cuveni-zacin-danas-bi-imala-100-godina/>

⁶⁸ Isto.

putovanjima. Također, u tekstu je poveznica na članak Večernjeg.hr „Samozatajna teta Vegeta“⁶⁹ od siječnja 2007. godine. Nema komentara čitatelja.

Slika 4.1.2. Prikaz Zlate Bartl u poslovnom okruženju na portalu Telegram.hr

Portal 24sata.hr u studenom 2022. godine objavljuje redakcijski tekst „Priča dostojna Hollywooda: Nije voljela da ju zovu Teta Vegeta, a njen je izum promijenio svijet“⁷⁰. U nadnaslovu se naglašava značenje Zlate Bartl „Žena za sva vremena“, a u podnaslovu se navode podaci iz njezinoga privatnog života kojima se dodatno želi pridobiti pažnja čitatelja. U *leadu* se konstatira popularnost Vegete i Zlate Bartl te se skreće pozornost na njezin privatni dio života o kojem se malo zna, a kako navode u naslovu to je „priča dostojna Hollywooda“. Cijeli tekst je podijeljen podnaslovima u ulomke, koji vode čitatelje kroz priču o njezinom životu. U drugoj polovici teksta naglašava se kao je Podravka uvijek znala prepoznati potencijal žena: „Okruženje i promjene u korist žena mijenjale su se sporo, no neki su, poput Podravke, još prije 75 godina prepoznali potencijal žena na vodećim i važnim pozicijama. Postavljajući Zlatu Bartl na čelo tima koji je inovativnim rješenjima osmislio nenadmašne proizvode koji se i danas prodaju širom svijeta, Podravka se pozicionirala kao kompanija koja čvrsto vjeruje u žene te njihove mogućnosti i znanje.“⁷¹ Tekst završava citatom iz intervjua Zlate Bartl kada je već bila u mirovini: „Cijelog života nisam našla vremena posvetiti se svojoj davnoj ljubavi, povijesti ozbiljne glazbe. Sad je slušam više no ikada, Beethovena, Debussyja, Mozarta, proučavam temeljne glazbene pojmove.“⁷²

⁶⁹ <https://www.vecernji.hr/vijesti/samozatajna-teta-vegeta-827367>

⁷⁰ <https://www.24sata.hr/native-sadrzaj/prica-dostojna-hollywooda-nije-voljela-da-ju-zovu-teta-vegeta-a-njen-je-izum-promijenio-svijet-868059>

⁷¹ Isto.

⁷² Isto.

U tekstu je šest fotografija koje prikazuju Zlatu Bartl u poslovnom okruženju, a kao izvor naveden je privatni album, iako se za neke od tih fotografija u analiziranom članku Večernjeg.hr navodi Podravka kao arhiv. Također, u tekstu se nalaze poveznice na tvrtku Podravka i Podravkin proizvod. Može se zaključiti da se člankom naglašavajući važnost Zlate Bartol kao izumiteljice u pozadini naglašava i važnost Podravke kao prehrambene industrije, što je i označeno na kraju teksta: „Powered by: Podravka“. Tekst ima 20 komentara čitatelja od kojih je većina pozitivna dok se u nekima osporavaju biografske činjenice navedene u tekstu i komentira sastav Vegete.

Foto: Foto:Privatni album

Foto: Foto:Privatni album

Slika 4.1.3. Prikaz Zlate Bartl u poslovnom ambijentu na portalu 24sata.hr

Direktno.hr u studenom 2022. godine objavljuje tekst „U trećim razredima osnovne škole promovira se Vegeta? Istražili smo radi li se o prikrivenom oglašavanju Podravke“⁷³, autora bkk. U nadnaslovu teksta navode da imaju izjave izdavača i Ministarstva znanosti i obrazovanja, a u podnaslovu ističu kako su im se obratili roditelji jer su djeci u školi predstavili izumiteljicu Zlatu Bartol paralelno uz Nikolu Teslu, Slavoljuba Penkalu i dr. te se postavilo pitanje prikrivenog oglašavanja: „Tako je Zlata Bartl predstavljena u tekstu objavljenom u čitanki „Čitam i pišem 3“ autora i izdavača Alfa knjige namijenjenog trećim razredima osnovne škole. Naime, osim što je bila profesorica kemije, fizike, matematike i meteorologije, Zlata Bartl se navodi i kao izumiteljica Vegete, poznatog biljnog začina. Međutim, kako su istaknuli roditelji, Vegeta je ujedno i brend jedne od najpoznatijih hrvatskih kompanija, Podravke.“⁷⁴ Na postavljeni upit o nastanku teksta o Zlati Bartol iz Podravke je stigao odgovor da nemaju „saznanja o njegovu nastanku“⁷⁵. Upit je

⁷³ <https://direktno.hr/direkt/u-trecim-razredima-osnovne-skole-promovira-se-vegeta-istrazili-smo-radi-li-se-o-prikrivenom-oglasavanju-podravke-294975/>

⁷⁴ Isto.

⁷⁵ Isto.

poslan i Ministarstvu znanosti i obrazovanja koje je odgovorilo: „Istina je da se u tekstu spominje Vegeta, ali nije prepoznata inicijativa oglašavanja, već je učenicima ponuđen afirmativan i zanimljiv tekst kako bi ih se potaknulo na razmišljanje, kako o znanosti uopće, tako i ženama znanstvenicama.“⁷⁶ Na novinarski upit iz izdavačke kuće Alfa odgovorili su sljedeće: „Navedeni tekst dio je autoričina djela, „Priče o neustrašivim hrvatskim ženama“ u kojima autorica donosi pedeset portala žena svih zanimanja i profila koje su obilježile hrvatsko društvo te ostavile traga u hrvatskoj, ali i svjetskoj povijesti, a zajedničko im je da su sve postigle vlastitim radom u vremenu koje nije uvijek bilo poticajno za obrazovanje ili usavršavanje žena.“⁷⁷ Također, u tekstu se navodi da je autorica čitanke Tatjana Barat. Poseban ulomak u tekstu odnosi se na opadanje interesa kod djevojčica upravo za STEM područje te navode da je Ministarstvo znanosti i obrazovanja odobrilo navedeni udžbenik jer udovoljava članku 5. Pravilnika o udžbenicima, koji u točki 3. navodi ravnopravnost i dostojanstvo ljudske osobe. Također su ukazali na pad interesa za STEM područje: „Ukazali su na niz znanstvenih radova čija su istraživanja pokazala da kod učenika opada interes za STEM područje, a da je takav trend posebno uočljiv kod djevojčica. Prema podacima Instituta za statistiku UNESCO-a, u svjetskoj znanstvenoj zajednici nalazi se samo 28 posto znanstvenica.“⁷⁸ Upit je postavljen i Uredu pravobraniteljice za djecu te je zamjenica pravobraniteljica Maja Gabelica Šupljika odgovorila kako ne nalaze „elemente koji bi na bilo koji način ugrožavali djecu u dobi od devet godina (...). Dodana vrijednost teksta je i to da on govori o ženi-izumiteljici. Tekst ističe da je začim Vegeta tijekom godina postao div hrvatske povijesti koja živi i danas, te da je za njegov nastanak zaslužna jedna žena u Hrvatskoj (...). U tekstu je očito namjerno izbjegnuto navođenje proizvođača Vegete, možda i da bi se izbjegle takve konotacije. Također, u prilogu ne vidimo da su korištene ilustracije koje prikazuju ambalažu proizvoda (...). Djeca su danas doista izložena ekstremnim količinama oglasa putem digitalnih uređaja i platformi, a ti su oglasi dizajnirani upravo tako da privuku njihovu pažnju, usmjereni su prema djeci i njihovim željama i sklonostima (...). Navedeni tekst iz čitanke za treći razred doista se ne može mjeriti s time.“⁷⁹ Tekst je opremljen jednom fotografijom koja prikazuje naslovnicu

⁷⁶ <https://direktno.hr/direkt/u-trecim-razredima-osnovne-skole-promovira-se-vegeta-istrazili-smo-radi-li-se-o-prikrivenom-oglasavanju-podravke-294975/>

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ Isto.

⁷⁹ Isto.

sporne čitanke, a boldom su istaknuta imena sugovornica koje su davala izjave na upite o čitanki. Komentara čitatelja nema.

Slika 4.1.4. Prikaz čitanke „Čitam i pišem 3“ na portalu *Direktno.hr*

Gloria.hr u studenom 2022. godine objavljuje kolumnu Martine Dalić, prve predsjednice Uprave Podravke, „Martina Dalić: Danas u Podravci u top menadžmentu imamo 43 posto žena“⁸⁰. Na samom početku kolumne opisuje kako je biti na čelu najveće internacionalne prehrambene industrije u Hrvatskoj velika čast i odgovornost te da je za današnji uspjeh tvrtke uvelike zaslužna upravo žena: „Već i samo ime Podravka dobila je po ženi iz Podravine, jer upravo su je žene, u najvećoj mjeri, svojim radom stvarale u njezinim začecima. Ali i izum jednog od najprepoznatljivijih brendova Podravke i Hrvatske općenito možemo zahvaliti profesorici Zlati Bartl. Naime, ekipa predvođena profesoricom Bartl izumila je davne 1958. – Vegetu. Bila je to jedinstvena inovacija u prehrambenoj industriji u to vrijeme. A ta je inovacije i do danas ostala vjerojatno jedini pravi hrvatski prehrambeni proizvod. Tako je, i ispred svog vremena, Zlata Bartl na neki način bila predvodnica rodne ravnopravnosti za koju se Podravka i danas snažno zalaže.“⁸¹

U kolumni se dalje ističe pozitivna politika tvrtke u cilju osnaživanja i priznavanja žena na svim pozicijama: „Ta se ravnopravnost ne iščitava samo kao slovo na papiru, kroz strategije i povelje. Ona se u Podravki očituje u brojkama koje pokazuju da je u top menadžmentu danas 43 posto žena. Menadžerice koje su promovirane ili odabrane na te pozicije zbog svog znanja,

⁸⁰ <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/martina-dalic-danas-u-podravci-u-top-menadzmentu-imamo-43-posto-zena-15274130>

⁸¹ Isto.

iskustva i kompetencija. Nije naodmet napomenuti ni da je među zaposlenicima s visokim obrazovanjem, s titulom magistra ili doktora znanosti, udio žena čak 61 posto.“⁸²

S obzirom na to da je Martini Dalić dodijeljena nagrada za poslovnu ženu godine na temelju poslovnih rezultata, u kolumni se navodi da su za tu nagradu zaslužni i zaposlenici Podravke, njih gotovo 6500 u 18 različitih zemalja: „Uvijek volim istaknuti da ni jedan čelni čovjek kompanije ne može ništa sam.“⁸³ U nastavku kolumne naglasak je stavljen na poslovne rezultate, kontinuirani razvoj i izazove s kojima je kompanija suočena. Na kraju je zaključak pun optimizma s pokrićem jer u kompanija s čvrstim temeljima i odličnim kadrovima uvijek se može bolje u trci s najvećim svjetskim kompanijama i brendovima.

U tekstu je samo jedna fotografija Martine Dalić koja se nalazi ispod naslova kolumne. Pokraj teksta se nalaze poveznice na druge članke slične tematike, odnosno žene poduzetnice. Komentara čitatelja nema.

- Sabina Škrtić: 'Ljudi iz tima kojem pripadam i mene čine boljom'
- Rodno savezništvo ključno je za povećanje rodne jednakosti, još treba puno toga učiniti!
- Ivana Mrkonjić: 'Zaposlenika treba znati usmjeriti prema onome u čemu je najjači'
- Lana Jurčević o privatnom biznisu: 'Bez kredibiliteta nijedan posao nije održiv'
- Za uspješnije i humanije društvo: Ulaganje u djecu je ulaganje u budućnost

Slika 4.1.5. Prikaz opreme kolumne Martine Dalić na portalu Gloria.hr

4.2. Analiza rezultata

Na temelju provedene analize na odabranim tekstovima portala Večernji.hr, Telegram.hr, 24sata.hr, Direktno.hr i Gloria.hr možemo zaključiti da je Zlata Bartl prepoznata i priznata izumiteljica čija priča ima potencijala i izvan brenda Vegete. Velika uloga, s kojom bi se zasigurno složila i Zlata Bartl, mogla bi biti u većoj promociji STEM područja s naglaskom na privlačenje djevojčica i žena, kojih je još uvijek malo.

⁸² Isto.

⁸³ <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/martina-dalic-danas-u-podravci-u-top-menadzmentu-imamo-43-posto-zena-15274130>

Tri analizirana teksta objavljena su u formi izvještaja, jedan tekst je istraživačkog tipa, a jedan je kolumna. Svi tekstovi pozitivno se odnose prema liku i djelu Zlate Bartl, naglašavajući da uvjeti u kojima je živjela i stvarala nisu bili laki, dapače, bilo je to zahtjevno poslijeratno vrijeme koje je nosilo političke konotacije uz veliku oskudicu na svim razinama.

Tekstovi izvještajnog tipa u prvi plan stavljaju njezin privatni život, a tek potom slijedi istraživački put, želeći time dati punu sliku nastanka Vegete i doprinosa Zlate Bartl. Posebno je zanimljiv istraživački tekst portala Direktno.hr potaknut reakcijom roditelja na sumnju o prikrivenom oglašavanju u tekstu čitanke za 3. razred osnovne škole koji govori o izumiteljici Zlati Bartl. Tekst je napisan prema profesionalnim standardima struke jer su uzete izjave relevantnih aktera za ovu temu. Upiti su poslani na adrese Ministarstva znanosti i obrazovanja, Ureda pravobraniteljice za djecu, izdavačke kuće Alfa i Podravke, a na njih su svi odgovorili i obrazložili zašto nije riječ o prikrivenom oglašavanju.

Martina Dalić u svojoj kolumni objašnjava naziv kompanije Podravka, dajući ženama još veću važnost jer je kompanija dobila ime po ženi iz Podravine. Nadalje, naglašava kako je Zlata Bartl bila ispred svog vremena u inovacijama, ali i u rodnoj ravnopravnosti, koja je u Podravki i danas bitna u razvoju kompanije.

U opremi tekstova korištene su fotografije i može se primijetiti da se one ponavljaju na različitim portalima. Iz naslova tekstova odmah je jasno o čemu će se pisati jer je Zlata Bartl u prvom planu. Kako bi čitatelji lakše pratili priču, tekstovi su podijeljeni u ulomke koji počinju podnaslovima u boldu. Komentara čitatelja, kada gledamo tekstove u cjelini, jako je malo i većinom su pozitivni.

5. Medijska reprezentacija žena u STEM-u

S obzirom na manjak žena u STEM-u, u ovom dijelu diplomskog rada istraživat će se tekstovi na tu temu objavljeni u 2022. godini na portalima Večernji.hr, Gloria.hr i Netokracija.com. Kako su navedeni portali namijenjeni različitoj publici, očekujemo da ćemo dobiti relevantnije podatke o ovoj temi.

5.1. Večernji.hr – analiza članaka

Večernji list je dnevni informativni list koji je počeo izlaziti 1959. godine nakon spajanja Večernjeg vjesnika i Narodnog lista. U vlasništvu je Styria Media Group AG, a glavni urednik je Dražen Klarić.⁸⁴ Od početka izlaženja do danas Večernji list uspješno se prilagođavao društvenim i tehnološkim izazovima te je ostao jedan od najčitanijih dnevnih listova, što se može vidjeti i prema brojnim nagradama: „Na kraju, kada se podvuče crta, dobije se podatak koji ipak vrijedi istaknuti – u 60 godina svog postojanja Večernji list je zahvaljujući svojim novinarima i urednicima, osvojio 71 strukovnu nagradu. Treba li uopće napominjati da će se taj brojčani niz – nastaviti.“⁸⁵

Portal Večernji.hr ima razgranatu, korisnički pristupačnu mrežu rubrika i podrubrika, što se očituje i u brojkama. Barbara Toma u članku „U 2022. godini večernji.hr i svi njegovi digitalni kanali rušili su rekorde“ navodi: „Uz to što nas mjesečno čita više od 2 milijuna čitatelja, ti isti čitatelji učine više od 109 milijuna otvaranja stranica. Tim brojkama dosežemo do čak 70% čitatelja u Hrvatskoj. Naši čitatelji vole sve što im večernji.hr pruža, jer naš sadržaj nije samo pusti tekst, već je naš sadržaj i fotografija i video koji je doživio najveći skok u 2022. godini.“⁸⁶

Tu su i nezaobilazne društvene mreže na kojima Večernji list u 2022. godini bilježi impresivan rast: „Facebook stranica Večernjeg lista je u 2022. narasla za čak 70.000 pratitelja što je skok od 10%, Instagram stranica rasla je 8%, a najveći skok vidimo upravo u onome što je trenutno glavni fokus svih društvenih mreža – video, tako su video kanali gdje se shera upravo video sadržaj

⁸⁴ <https://www.vecernji.hr/impressum/>

⁸⁵ <https://www.vecernji.hr/vecernji60/kad-podvucemo-crtu-vecernjem-listu-u-60-godina-71-strukovna-nagrada-1329560>

⁸⁶ <https://www.vecernji.hr/vijesti/u-2022-vecernji-hr-i-svi-njegovi-digitalni-kanali-rusili-su-rekorde-1649168>

najviše rasli, na YouTube kanalu Večernjeg lista rasli smo za čak 15.000 novih pratitelja što je 95% rast, a na TikToku gdje nas prati mlađa publika bilježimo najveći rast u 2022., a to je rast od 179%, došli smo sa 8.600 pratitelja na 24.013.“⁸⁷

Upisom ključnih riječi „žene u STEM-u“ u tražilicu portala Večernji.hr dobili smo podatak od tri objavljena članka u 2022. godini.

Prvi članak „ICT Supergirls: Prepoznaj karijerne prilike u ICT industriji“⁸⁸, označen kao PROMO, objavljen je 27. 4. 2022. godine. Članak je poziv na konferenciju u organizaciji hrvatske softverske kompanije Lemax na Visokom učilištu Algebra. Njime se pozivaju djevojke i žene da ostvare svoje karijere u ICT i STEM području. Na samom početku članka naglasak se stavlja na rodne stereotipe koji su prisutni pri odabiru zanimanja: „Naime, istraživanja su pokazala kako djevojčice i dječaci pokazuju istu razinu interesa za informatiku i računalstvo, ali se zbog utjecaja okoline taj interes s godinama smanjuje. Cilj ovakve inicijative je promjena mindseta i percepcije okoline te razbijanje stigme da je ICT industrija rodno stereotipna.“⁸⁹ Nadalje, ističu da će na predavanju sudjelovati „Inspirativne predavačice zavidnih karijernih puteva“⁹⁰ u cilju još veće vidljivosti i pridobivanja pažnje ciljane skupine, tj. žena. Ističu i partnerstvo sa švedskim veleposlanstvom kao primjerom države koja je društveno odgovorna s naglaskom na važnost rodne ravnopravnosti, a posebno u ICT sektoru. Na kraju članka navodi se da je prisustvovanje za sve sudionice besplatno.

Od opreme teksta možemo izdvojiti dvije fotografije letaka, odnosno promo materijala konferencije, a prisutne su i poveznice na web i FB stranice konferencije. Uz članak nema komentara čitatelja.

⁸⁷ <https://www.vecernji.hr/vijesti/u-2022-vecernji-hr-i-svi-njegovi-digitalni-kanali-rusili-su-rekorde-1649168>

⁸⁸ <https://www.vecernji.hr/biznis/ict-supergirls-prepoznaj-karijerne-prilike-u-ict-industriji-1581973>

⁸⁹ Isto.

⁹⁰ Isto.

Slika 5.1.1. Prikaz opreme članka „ICT Supergirls: Prepoznaj karijerne prilike u ICT industriji“

Drugi članak „Stotine djevojki inspirirano iskustvima uspješno ostvarenih žena u ICT-u“⁹¹ objavljen je također kao PROMO 10. 5. 2022. godine. Tekst je proširena vijest o konferenciji u organizaciji hrvatske softverske kompanije Lemax koja se održala na Visokom učilištu Algebra, a bila je najavljena prethodno analiziranim člankom. Naglasak je stavljen na tematiku rodne ravnopravnosti u IT sektoru: „Na tragu tematike rodne ravnopravnosti uslijedila je panel diskusija pod nazivom „Kako do karijere u IT svijetu?“ U raspravi su sudjelovale zaposlenice Lemaxa – Iva Vodopija, Ivana Dukić i Sina Šimić, koje su sve redom napravile zaokret u karijeri, a sve je održano pod moderacijom još jedne Lemax supergirlsice Ines Rudan. Prisjetile su se prepreka s kojima su se suočile i objasnile na koje načine su ih savladavale te time uspješno ublažile mišljenje da ženama nije mjesto u IT industriji.“⁹²

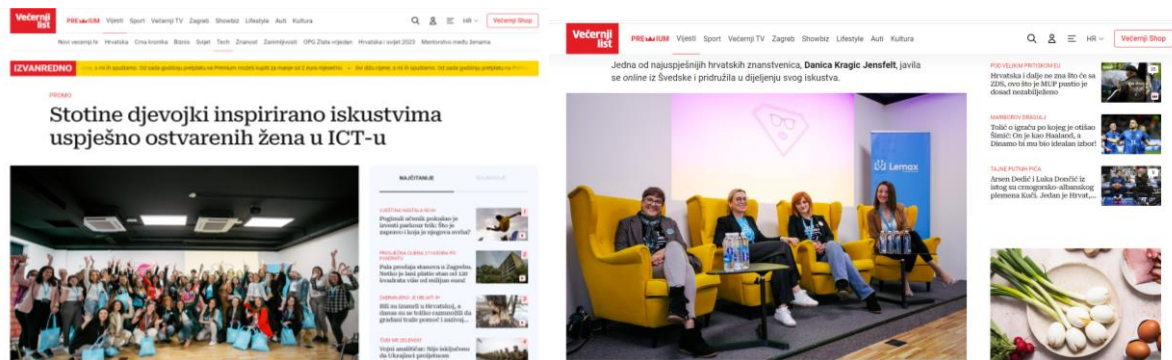
Opremu članka čine fotografije konferencije na kojima je prikazana dobra atmosfera i zadovoljstvo okupljenih sudionica. Također, u tekstu je poveznica na FB ICT Supergirls događaj i na web stranicu Mentoring Byte, koju su predstavile Andrea Knez Karačić, Marina Gruljišić i Nataša Kapov Kostanovski, a cilj je mladim ljudima pružiti podršku IT mentora.⁹³

Komentara čitatelja nema.

⁹¹ <https://www.vecernji.hr/techsci/stotine-djevojki-inspirirano-iskustvima-uspjesno-ostvarenih-zena-u-ict-u-1585412>

⁹² Isto.

⁹³ Isto.

Slika 5.1.2. Prikaz opreme članka „Stotine djevojki inspirirano iskustvima uspješno ostvarenih žena u ICT-u“

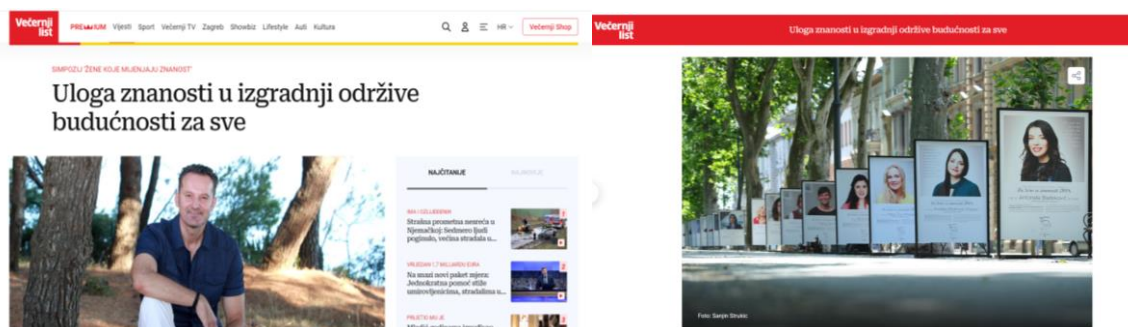
Treći članak „Uloga znanosti u izgradnji održive budućnosti za sve“⁹⁴ objavljen u formi kratkog intervjua s profesorom Igorom Štagljarom, znanstvenikom i redovitim profesorom i direktorom na Odjelu za biokemiju i medicinsku genetiku Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Torontu, autorice Stele Lechammer od 8. 9. 2022. godine, obrađuje temu simpozija „Žene koje mijenjaju znanost“. Autorica navodi da je cilj konferencije popularizacija znanosti te povezivanje Hrvatske i Kanade na znanstvenom području s naglaskom na rodnu ravnopravnost, odnosno znanstvenice: „Te rodne razlike posebno su izražene u nekim od najbrže rastućih i najbolje plaćenih poslova budućnosti, poput biomedicinskih i računalnih znanosti te inženjerstva. No moram naglasiti da Hrvatska u ovom području stoji puno bolje te prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja RH, 46 posto aktivnih osoba koje rade u znanosti u Hrvatskoj su žene. Također, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u 2019. godini akademski stupanj postiglo je 680 doktora znanosti, a udio žena u tom broju iznio 55,4 posto. Mislim da je to za svaku pohvalu! – ističe Štagljar koji ipak ističe da znanstvenice u Kanadi imaju na raspolaganju puno više resursa od kolegica u Hrvatskoj.“⁹⁵ Na samom početku članka istaknute su rodne razlike u znanosti i nabrojane znanstvenice, njih šest, tri iz Hrvatske i tri iz Kanade, koje će prezentirati svoje priče na simpoziju: „Prof. Brenda Andrews sa Sveučilišta u Torontu, prof. Morag Park sa Sveučilišta McGill, prof. Lynne-Marie Postovit sa Sveučilišta Queen's University, prof. Iva Tolić

⁹⁴ <https://www.vecernji.hr/techsci/uloga-znanosti-u-izgradnji-odrzive-buducnosti-za-sve-1615610>

⁹⁵ Isto.

s Instituta Ruđer Bošković, prof. Ivana Novak Nakir s Medicinskog fakulteta u Splitu i prof. Vernesa Smolčić sa zagrebačkog PMF-a.“⁹⁶

Uz tekst su tri fotografije od kojih je profesor Igor Štagljar na dvije, a znanstvenice na jednoj i to posljednjoj. Uz tekst su samo dva komentara čitatelja koji nisu potpisani pravim imenima. Jedan, ironičan komentar, odnosi se na bivšu predsjednicu Kolindu Grabar Kitarović dok se drugi komentar odnosi na jednu znanstvenicu koja radi u Kanadi kao i profesor I. Štagljar, a u tekstu se ne spominje.

Slika 5.1.3. Prikaz opreme članka „Uloga znanosti u izgradnji održive budućnosti za sve“

5.2. Gloria.hr – analiza članka

Gloria je tjedni magazin koji je počeo izlaziti 1994. godine i namijenjen je ženskoj publici. U vlasništvu je Hanza Media Grupe, a sadašnja glavna urednica je Vedrana Čarapović Probadalo. Tjednik se smatra najdugovječnijim i najprodavanijim tjednikom za žene: „Ako izađeš u Gloriji, znači da si uspio u životu – opisala je jedna čitateljica svoj doživljaj najdugovječnijeg i najprodavanije hrvatskog tjednika za žene i kulturu življenja. Nije pogriješila, jer Gloria je od prvog broja svoje stranice posvećivala vrijednim ljudima koji uspjeh postižu zahvaljujući optimizmu, marljivosti, upornosti i vlastitoj pameti, kako je to jednom sročila tadašnja glavna urednica Dubravka Tomeković Aralica.“⁹⁷

⁹⁶ <https://www.vecernji.hr/techsci/uloga-znanosti-u-izgradnji-odrzive-buducnosti-za-sve-1615610>

⁹⁷ <https://www.gloria.hr/gl/lifestyle/preporuke/najdugovjecniji-i-najprodavaniji-hrvatski-tjednik-za-zene-i-kulturu-zivljenja-slavi-25-godina-8442755>

Gloria.hr, *lifestyle* portal, dobrom organizacijom rubrika i podrubrika donosi vijesti iz *show* biznisa te prati različite trendove, od ljepote, brige o zdravlju, uređenju životnog prostora, putovanja i sl. Gloria.hr prisutna je i na društvenim mrežama. Na Facebooku ima više od 65.000, a na Instagramu oko 50.000 pratitelja.

Upisom ključnih riječi „žene u STEM-u“ u tražilicu portala Gloria.hr i pažljivim pregledavanjem došli smo do ukupno pet članaka koji su objavljeni u 2022. godini.

Prvi članak „ICT Supergirls: Svijet treba više žena u industriji budućnosti, znamo kako ih ohrabriti u tom smjeru“⁹⁸ redakcijski je tekst objavljen 2. 5. 2022. godine, kojim se najavljuje konferencija ICT Supergirls. U *leadu* teksta ističe se motiv održavanja konferencije i važnost teme: „I djevojčice i dječaci pokazuju istu razinu interesa za informatiku i računalstvo, pokazala su istraživanja, ali zbog utjecaja okoline taj se interes s godinama smanjuje. Cilj inicijative ICT Supergirls je promjena mindseta i percepcije okoline te razbijanja stigme da je ICT industrija rodno stereotipna.“⁹⁹ Napominju kako će sudionice u sklopu konferencije imati priliku prijaviti se na *Mentoring Byte*, program za spajanje mladih ljudi s mentorima kako bi pokrenule i unaprijedile svoju karijeru. U tekstu su nabrojane predavačice koje će ispričati svoje inspirativne priče, a također istaknuta je i suradnja sa švedskim veleposlanstvom: „Veleposlanica Kraljevine Švedske u Hrvatskoj, Diana Helen Madunic podijelit će iskustva švedskog pristupa društveno odgovornom poslovanju i važnosti rodne ravnopravnosti, posebice u industrijama u kojima su žene manje zastupljene, kao što je slučaj s ICT-jem.“¹⁰⁰ Na kraju se naglašava besplatno sudjelovanje na konferenciji.

Oprema teksta sastoji se od četiri fotografije od kojih su dvije Unsplash fotografije s motivom žene u poslovnom okruženju, treća prikazuje letak konferencije, a četvrta je *screenshot* najave s FB stranice Lemax ICT Supergirls. U tekstu su boldom označena imena predavačica, a istaknuta je i poveznica na *Mentoring Byte*, *Supergirls* web i FB stranicu. Također, umetnute su vezane vijesti sa sličnim temama. Komentara čitatelja nema.

⁹⁸ <https://www.gloria.hr/gl/lifestyle/tehnologija/ict-supergirls-svijet-treba-vise-zena-u-industriji-buducnosti-znamo-kako-ih-ohrabriti-u-tom-smjeru-15192135>

⁹⁹ Isto.

¹⁰⁰ Isto.

Slika 5.2.1. Prikaz opreme članka „ICT Supergirls: Svijet treba više žena u industriji budućnosti, znamo kako ih ohrabriti u tom smjeru“

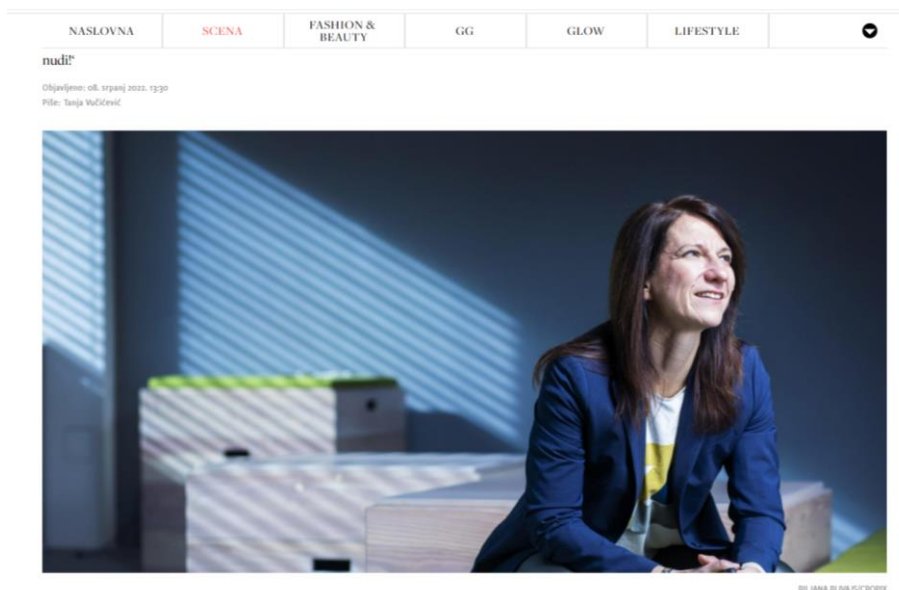
Drugi članak „Menadžerica koju zovu 'žena zmaj': Oni koji ne razmišljaju o poslu kad ne rade, pametniji su i kreativniji kad rade“¹⁰¹ intervju je s Vedranom Miholić, direktoricom prodaje zagrebačke IT tvrtke CROZ, autorice Tanje Vučićević, objavljen 8. 7. 2022. godine. U članku doznajemo njezin poslovni put do menadžerske pozicije u IT sektoru. I Vedrana Miholić naglašava da je u STEM području premalo žena: „Kad me pitaju koliko žena susrećem na C-level pozicijama na online sastancima s partnerima u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj, kažem da ih mogu nabrojati na prste jedne ruke. A i one su, uglavnom, podrijetlom iz Hrvatske. Zašto? Zato što su naše žene izbjegle „gap“ kad se u tim zemljama žene nakon školovanja nisu zapošljavale.“¹⁰² U intervju se posebno ističe njezin savjet ženama kojim ih bodri da prihvaćaju prilike koje im se nude, bez straha i sumnje u vlastite sposobnosti: „To je kad me kolegice kojima se nudi sjajan projekt ili napredovanje, pitaju da li to one mogu i neće li ispasti nesposobne ako na novoj poziciji ne zabljesnu odmah. Muškarci nemaju taj problem. Kad im se ukaže prilika, zgrabe je. Zato ženama ponavljam isto: zagradi što ti se ponudi.“¹⁰³ Zanimljivo je primijetiti kako se i ovdje provlači tema roditeljnog dopusta te balansiranja između privatnog i poslovnog života. Sugovornica ističe važnost podrške poslodavca i kolega jer je ona ključna za opstanak u ovom području.

U opremi teksta korištene su tri fotografije na kojima je sugovornica prikazana u ležernom poslovnom izdanju. Također, koristi se isticanje ključnih riječi kao što su: popis poslovnih vrlina, optimalizacije vremena i mentalno čišćenje. Nema komentara čitatelja.

¹⁰¹ <https://www.gloria.hr/gl/scena/menadzerica-koju-zovu-zena-zmaj-oni-koji-ne-razmisljaju-o-poslu-kad-ne-rade-pametniji-su-i-kreativniji-kad-rade-15163912>

¹⁰² Isto.

¹⁰³ Isto.

Slika 5.2.2. Prikaz Vedrane Miholić na analiziranom članku

Treći članak „Ivana Marković: Kao tim podizemo ljestvicu i dijelimo iste poslovne ciljeve“¹⁰⁴ intervju je s Ivanom Marković, članicom Uprave i glavnom direktoricom za segment privatnih korisnika A1 Hrvatska, novinarka Kristinke Šćavina od 10. 11. 2022. godine. Već iz podnaslova vidi se da je u fokusu tvrtka A1 i način na koji se u njoj pristupa zaposlenicima, tj. ženama: „A1 Hrvatska uspjeh duguje okretanju održivosti u svim sferama poslovanja, uvođenju novih i modernih usluga, kvalitetnom odnosu s korisnicima te pružanju jednakih mogućnosti razvoja svim svojim zaposlenicima – od kojih su 45 posto žene.“¹⁰⁵ U prvom dijelu intervjua govori se o novim poslovnim potezima tvrtke A1, a u drugom dijelu prelazi na osobni dio priče o poslovnom uspjehu Ivane Marković u kojem se naglašava različitost između ljudi, ali i ženska empatija: „Da bi tim bio uspješan, lider mora puno vremena uložiti u usklađivanje timskih i individualnih potreba članova tima te tako balansirati u radu s različitim ljudima, za što je ključna empatija. Većina žena je tu u prednosti jer im je empatija obično urođena ili je s godinama bolje razvijaju nego većina muškaraca.“¹⁰⁶

¹⁰⁴ <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/ivana-markovic-kao-tim-podizemo-ljestvicu-i-dijelimo-iste-poslovne-ciljeve-15272841>

¹⁰⁵ Isto.

¹⁰⁶ Isto.

Nadalje, naglašava se manjak žena u STEM-u i rodni stereotipi u tradicionalnoj podjeli poslova na muške i ženske. „Ulažemo u društvo znanja s naglaskom na digitalne vještine te veću uključenost žena u STEM. Manjak žena u STEM-u nije problem samo IT industrije nego cijelog društva. Još imamo premali broj žena na IT fakultetima. Vjerujem da je razlog tome i što mi žene uvijek razmišljamo previše unaprijed pa pri upisu na fakultet, osim utjecaja okoline koja nas uči da postoji podjela na muške i ženske poslove, razmišljamo kako se jednako ostvariti i u poslovnim i u privatnom životu.“¹⁰⁷

Do kraja intervju nastavlja se s obrazlaganjem pogodnosti koje tvrtka A1 ima u cilju poboljšanja uvjeta rada za mlade roditelje i koje poslovne planove ima za svoje korisnike u cilju konkurentnije usluge.

Uz tekst su samo dvije fotografije Ivane Marković, a na jednoj je vidljiv logotip tvrtke A1. Također, čitatelji mogu kroz vezane vijesti lako doći do članaka na temu žene u biznisu. Nema komentara čitatelja.

Slika 5.2.3. Prikaz opreme analiziranog članka

Četvrti članak „Rodno savezništvo ključno je za povećanje rodne jednakosti, još treba puno toga učiniti!“¹⁰⁸ kolumna je Dubravke Štefanac Vinovrški od 14. 11. 2022. godine. Kolumnistica u tekstu razlaže razlike između ženskog i muškog lidera u kontekstu današnjeg vremena te ističe empatiju kao ženski adut koji se može iskoristiti u poslovnom svijetu: „Ovi su događaji izokrenuli naše privatne i poslovne živote unoseći neizvjesnost, strah i nemir. Dok prolaze kroz izazovne trenutke, bore se s burnoutom ili im je teško pronaći zadovoljstvo na poslu, empatija lidera može

¹⁰⁷ <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/ivana-markovic-kao-tim-podizemo-ljestvicu-i-dijelimo-iste-poslovne-ciljeve-15272841>

¹⁰⁸ <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/rodno-saveznistvo-kljucno-je-za-povecanje-rodne-jednakosti-jos-treba-puno-toga-uciniti-15274230>

imati snažan učinak u ublažavanju ovih emocija i unošenju pozitivne atmosfere među ljude i timove. Ovakve krizne situacije ujedno su prilika ženama, koje u odnosu na muške kolege prirodno posjeduju ili je s godinama bolje razvijaju, da iskoriste empatiju kako bi se i same nametnule kao dobre liderice.¹⁰⁹ Nadalje, kolumnistica navodi da napredak postoji, ali muškarci još uvijek drže većinu vodećih pozicija pa je ženama potrebna njihova podrška kako bi došle do upravljačkih pozicija koje zaslužuju te se poziva na istraživanje zaklade Integrating Women Leaders (IWL): „Ova benchmark studija bavila se rodnim savezništvom, odnosno suradnjom muškaraca sa ženama u svrhu promicanja rodne ravnopravnosti i jednakosti na radnom mjestu kroz pružanje podrške i poticanje suradnje te javno zagovaranje. Iz nje je vidljivo da postoji jaz između percepcije koju o napredovanju žena i podršci muškaraca u kompaniji imaju same žene u odnosu na svoje muške kolege.“¹¹⁰ Navodi da su na svim razinama menadžmenta muškarci većinu muškaraca u svojoj tvrtki smatrali „aktivnim saveznicima“ ili „javnim zagovornicima“ gotovo dvostruko češće od žena: „Dok žene navode da im se često događaju situacije koje ih obezvređuju, obeshrabruju ili narušavaju njihov učinak na radnom mjestu, primjerice češće ih prekidaju u govoru, dovode u pitanje njihov doprinos, zanemaruju ih kod promaknuća i slično.“¹¹¹ S obzirom na sve navedeno u studiji, kolumnistica zaključuje da je za napredak na polju rodne jednakosti ključno upravo savezništvo između muškaraca i žena te kako treba još mnogo toga učiniti kako bi muškarci bili bolji u podršci i savezništvu prema putu do upravljačkih pozicija žena.

Kolumnistica se na kraju kolumne pohvalno odnosi prema tvrtki A1 naglašavajući pozitivan stav, tj. podršku, vodstva kompanije prema ženama koja je dovela do toga da 45% zaposlenih čine žene, a 37% ih je na vodećim pozicijama. Ovu činjenicu posebno naglašava jer je u IT i ICT sektoru udio muškaraca triput veći od žena: „Tako privlačimo i nove talente, osobito žene iz područja IT-a i STEM-a, provodeći program A1 STEMfemme, u okviru kojeg zapošljavamo studentice tehnoloških fakulteta nastojeći ohrabriti buduće generacije talentiranih žena da se odluče za karijeru u STEM-u.“¹¹² Kolumnu bismo mogli svrstati i u PROMO sadržaj jer kolumnistica vodi odjel Korporativnih komunikacija u A1 Hrvatska.

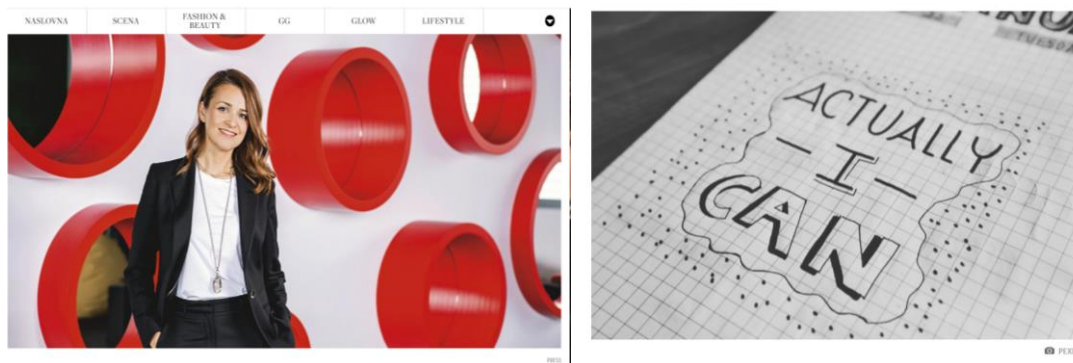
¹⁰⁹ <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/rodno-saveznistvo-kljucno-je-za-povecanje-rodne-jednakosti-jos-treba-puno-toga-uciniti-15274230>

¹¹⁰ Isto.

¹¹¹ Isto.

¹¹² Isto.

Uz tekst se nalaze tri fotografije od kojih je jedna kolumnistice, a druge dvije su Pexels stock fotografije s motivom empatije i podrške. U sredini kolumne nalaze se vezane vijesti koje omogućuju čitateljima dodatan sadržaj na sličnu temu. Također, primjetan je i oglasni prostor koji koriste različiti oglašivači. Komentara čitatelja nema.

Slika 5.2.4. Prikaz opreme analiziranog članka

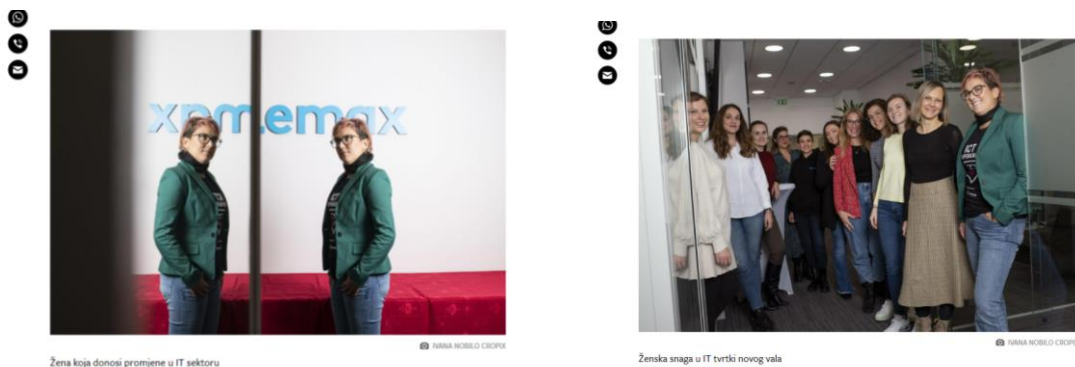
Peti članak „Nataša Kapov Kostovski: „Često ponavljam ženama da se ne grizu ako taj dan nisu bile savršene“¹¹³ intervju je s Natašom Kapov Kostovski, voditeljicom odjela implementacije i suvlasnicom tvrtke Lemax, autorice Tanje Vučićević, od 16. 12. 2022. godine. U podnaslovu intervju daje do znanja da se radi o ženi, suvlasnici tvrtke, koja zapošljava 52% žena i čiji softveri se koriste na čak četiri kontinenta: „Pokreće nas ženska snaga. Naš „drive“ su žene. Kad shvate da su cijenjene i da se ne moraju ponašati „kao jedan od momaka“ kako bi napredovale, događa se nešto genijalno: oslobađaju nevjerojatne radne kvalitete. Zamislite snagu kreativne „nuklearne fuzije“ na radnom mjestu i to vam je to. Dajte ženi poticajni prostor i dobit ćete čudo.“¹¹⁴ I u ovom članku možemo primijetiti nezaobilaznu temu majčinstva i usklađivanja privatnog i poslovnog vremena. „Kad sam se vratila s rodiljnog dopusta, shvatila sam da mi se cilj promijenio. Situacija se mijenja kada ste roditelj i zato često trebamo same sebi osvijestiti da je to u redu. Kad je radnom danu kraj, ženama govorim da se ne grizu zbog onoga što nisu stigle odraditi i zato što sada ne mogu ostati duže na poslu jer moraju po dijete u vrtić. A htjele bi ostati jer obožavaju svoj posao

¹¹³ <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/natasa-kapov-kostovski-cesto-ponavljam-zenama-da-se-ne-grizu-ako-taj-dan-nisu-bile-savrsene-15286967>

¹¹⁴ Isto.

– i zato se još više grizu.“¹¹⁵ Drugi dio intervju posvećen je djevojkama u STEM-u, odnosno „Lemax ICT Supergirls“ konferenciji kao dijelu međunarodne inicijative: „Konferenciju smo prvi put organizirali 2015. Razgovarala sam sa svakom djevojkom i većina je ispričala sljedeće: „Htjela bih studirati nešto iz STEM-a, ali mi roditelji prigovaraju jer to, kažu, nije to za tebe.“ Upravo iz ove izjave vidljiv je rodni stereotip u odnosu na odabir zanimanja. Nadalje, u intervju se opisuje njezina druga inicijativa koju je pokrenula s prijateljicama pod nazivom „Mentoring byte“. U projektu je naglasak na spajanju mentora IT profesionalaca s djevojkama i mladićima u IT industriji, a sve u cilju poticanja *growth mindseta* i širenja znanja. U posljednjem dijelu intervju govori se o trećem projektu „Žene i novac“ kojim se želi povećati razina financijske pismenosti posebno iz aspekta ženske priče kako bi osvijestile financijsku neovisnost, a time i slobodu: „Jako mi je važna ženska priča u svemu, pa tako i ova. Žene su jako zatvorene kad je riječ o novcu. Upravljanje svojim novcem često prepuštaju drugima i dovode se u financijski ovisnu situaciju. Tu, na žalost, ima jako puno loših priča. Zato sam odlučila nešto poduzeti i po tom pitanju.“¹¹⁶

Opremu teksta čini sedam fotografija na kojima su Nataša Kapov Kostovski i zaposlenice iz tvrtke. U sredini teksta ubačene su vezane vijesti slične tematike i čitatelji mogu više saznati o ženama poduzetnicama. Nema komentara čitatelja.

Slika 5.2.5. Prikaz opreme analiziranog članka

¹¹⁵ <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/natasa-kapov-kostovski-cesto-ponavljam-zenama-da-se-ne-grizu-ako-taj-dan-nisu-bile-savrsene-15286967>

¹¹⁶ Isto.

5.3. Netokracija.com – analiza članaka

Netokracija.com je portal namijenjen svima koje zanima internet, digitalno poslovanje, marketing i kultura. Ivan Brezak Brkan 2009. godine osnovao je Netokraciju kao blog na kojemu je pisao o internetskim *startupima* s kojima je surađivao kroz razne konferencije Web.start i Barcampova. Već 2010. godine portali poput Jutarnjeg.hr, Tportala i Net.hr-a počinju prenositi sadržaje Netokracije, a 2011. godine osvojili su WebFestovu nagradu za najbolji regionalni blog.¹¹⁷

Svoju publiku opisali su ovako: „Netokrati su digitalna generacija, a radi se o pojedincima koji ne samo da prvi koriste nove internetske i mobilne trendove, već ih stvaraju unutar revolucionarnih startupa koji osnivaju ili tvrtki u kojima rade!“¹¹⁸ Glavna urednica i direktorica Netokracije je Mia Biberović. Prisutni su i na društvenim mrežama pa tako na FB stranici imaju oko 36.000, a na Instagramu oko 7.500 pratitelja.

Upisom ključnih riječi „žene u STEM-u“ u tražilicu portala Netokracija.com dobili smo podatak od ukupno pet objavljenih članaka u 2022. godini.

Prvi članak „One su – analitičarke podataka, iOS i Android developerke, DevOps inženjerke... a ovo su njihove priče“¹¹⁹ intervju je sa šest IT stručnjakinja objavljen 8. 3. 2022. godine. Autorica teksta je Antonija Bilić Arar, a intervju je objavljen povodom Dana žena. Već u podnaslovu i *leadu* naglašavaju se stereotipi prisutni pri odabiru zanimanja koji žene sputavaju od njihove prvotne ideje i želje za IT područjem: „Oduvijek sam voljela informatiku, znala sam da ću se baviti time i svi su me u tome podržavali. Ponekad se, nažalost, djevojke uopće ne vide u tehničkim znanostima, ponekad ih roditelji i okolina guraju prema nekim „primjerenijim“ interesima, a nekad im nedostaje samopouzdanja i da misle da nisu dovoljno dobre za IT.“¹²⁰

Nadalje, naglašava se percepcija IT područja kao dominantno muškog segmenta. U Hrvatskoj svega 13% zaposlenika čine žene, a to je i više iznad europskog prosjeka. Preokret percepcije može se dogoditi u ranom početku pa je stoga zagrebačka tvrtka Superology pokrenula Super Girls besplatne radionice programiranja za djevojčice i djevojke od 10 do 15 godina.

¹¹⁷ <https://www.netokracija.com/o-nama>

¹¹⁸ Isto.

¹¹⁹ <https://www.netokracija.com/super-girls-zene-it-dan-zena-190732>

¹²⁰ Isto.

Preostali dio teksta odnosi se na inspirativne priče sugovornica koje su ispričale kako je biti žena u IT industriji: „Ana Skukan, analitičarka podataka, najbolji je primjer rezultata poticanja ranog interesa za informatiku. Tina Mustapić: Ne trebamo mi djecu uvjeravati da mogu biti programerke, one to već znaju – trebamo uvjeravati roditelje. Lea Udovičić: Što prije to bolje, ali nikad nije kasno okrenuti se onome što volite. Tamara Miliša dugo je u programiranju tražila što joj odgovara. Ana Marija Celić od kozmetičarke je postala DevOps inženjerka. Tadašnji dečko, sadašnji muž, bio je most prema IT-ju i za Android developerku Martinu Vidaković.“¹²¹

Slika 5.3.1. Prikaz intervjuiranih sugovornica u članku

Na kraju intervjua ističu kako su u Superologyji svjesni da se utjecaj inicijative ne može vidjeti odmah, ali da se na promjeni percepcije treba konstantno raditi: „Manjak žena u STEM-u doista je slaba točka industrije, a i društva općenito, zbog čega smo pokrenuli Super Girls, projekt koji će to promijeniti.“¹²²

Opremu teksta čine fotografije sugovornica u opuštenom poslovnom izdanju, podebljane su riječi i njihove izjave koje se odnose na rodne stereotipe pri odabiru zanimanja. U tekstu su poveznice na Super girls, Women in Technology International i rani početak. Poveznica rani početak vodi na komentar portala Fortune.com „7 načina za uklanjanje nagrizaćeg jaza u tehnologiji“.¹²³ Nema komentara čitatelja.

¹²¹ <https://www.netokracija.com/super-girls-zene-it-dan-zena-190732>

¹²² Isto.

¹²³ <https://fortune.com/2021/09/15/women-in-tech-gender-gap-inclusion-mentorship/>

Tina Mustapić: “Ne trebamo mi djecu uvjeravati da mogu biti programerke, one to već znaju – trebamo uvjeravati roditelje.”

Također analitičarka podataka, Tina je primjer suprotne struje od kolegice Ane... One koja djevojčice, usprkos tome što im izvrsno idu prirodoslovni i tehnički predmeti, gura u neka “primjerenija” područja:

Odlikašice se uvijek guralo u kemiju, biologiju i, naravno, medicinu; to se valjda smatralo najboljim karijernim smjerom za djevojke. Naravno da sam onda na nagovor svojih roditelja upisala opću gimnaziju tako da prije nego što sam upisala FER nisam imala nikakvog doticaja s programiranjem.

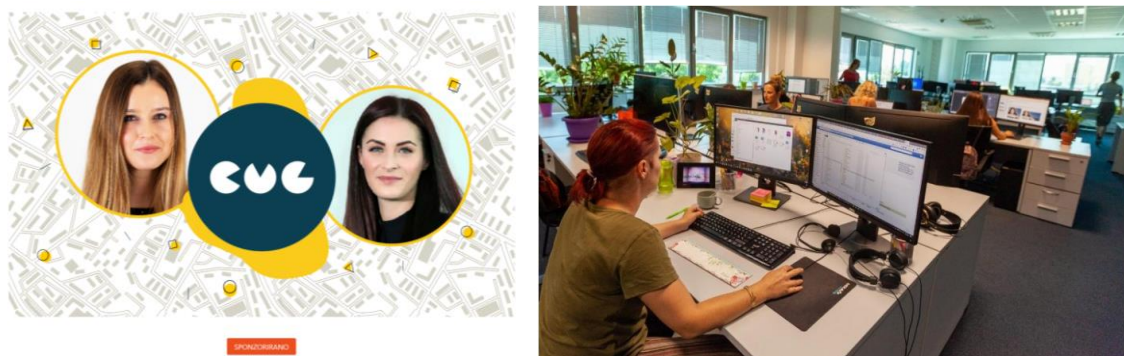
Slika 5.3.2. Prikaz Tine Mustapić u članku

Drugi članak „Upoznajte CMG, digitalnu agenciju koja danas broji više od 50 tisuća kampanja“¹²⁴ autorice Maje Kabraić od 14. 4. 2022. godine, sponzorirani je članak u kojem se kroz razgovor s Anom Tolić, izvršnom direktoricom CMG-a, i Anjom Filipović, voditeljicom korporativnih komunikacija, čitatelje upoznaje s CMG digitalnom agencijom. Uz prezentaciju tvrtke sugovornice ističu broj zaposlenih žena: „Naime, u CMG-u trenutno radi 183 stalno zaposlenih, od kojih je 109 žena i 74 muškarca; na rukovodećim pozicijama nalazi se 25 zaposlenika, od kojih je čak 20 žena. Sukladno tome, posebna pozornost posvećena je majkama kojima je omogućena fleksibilnost rada kroz slobodne dane i odvajanje vremena za privatne obaveze.“¹²⁵ Također, naglašavaju važnost edukacije mladih, a posebnu pažnju žele usmjeriti prema djevojčicama u cilju razbijanja predrasuda koje još uvijek postoje u društvu s obzirom na odabir zanimanja.

Tekst prati pet fotografija koje prikazuju sugovornice, ured CMG-a, isječak jedne reklame, *screenshot* FB stranice CMG-a i fotografiju psa Olija, kojom ističu da zaposlenici mogu na posao povesti i kućne ljubimce. U tekstu ima mnogo podebljanih riječi i rečenica kojima se naglašavaju prioriteta, prednosti i ciljevi tvrtke, a isto tako nalazi se i direktna poveznica na CMG. Nema komentara čitatelja.

¹²⁴ <https://www.netokracija.com/cm-g-digitalna-agencija-192523>

¹²⁵ Isto.

Slika 5.3.3. Prikaz opreme u analiziranom članku

Treći članak „Ladies of AI Business: Što je potrebno za podizanje uspješnog AI tima?“¹²⁶, autorice Ane Marije Kostanić od 9. 5. 2022. godine, proširena je vijest s Ladies of AI Business konferencije koja je okupila stručnjakinje iz područja AI i ML inženjerke, podatkovne znanstvenice i analitičarke, softverske inženjerke i arhitektice, AI/ML entuzijastkinje.¹²⁷ Ovaj izvještaj veći naglasak stavlja na stručna znanja i nove tehnologije, dok se manji dio odnosi na temu manjka žena u STEM-u. Iako, taj manjak u tekstualnom dijelu nadoknađen je prezentacijom jer su sve panelistice žene koje svojim stručnim znanjem opovrgavaju stereotipe o ženama u IT području. Konferenciju je otvorila dr. sc. Ana Meštrović, profesorica riječkog Fakulteta informatike i digitalnih tehnologija, koja je prezentirala proces istraživanja projekta InfoCoV, o istraživanju infodemije (način informiranja Hrvata o pandemiji putem *online* portala i društvenih mreža). Nadalje, Andrea Pirša Ilić, Cognitive Computing Manager u A1 Hrvatska, prezentirala je ugradnju AI u A1 Hrvatske te kako su izgradili Cognitive Computing tim koji je zaslužan za velik broj proizvoda temeljenih na umjetnoj inteligenciji u kompaniji.¹²⁸ Marijana Šarolić Robić zapitala se u svom predavanju „Kako su žene na(pustile) STE(A)M?“¹²⁹ u cilju osvještavanja zajednice da žene sve manje biraju STEM karijere. Panelistice su prikazale i kako se „vole“ računalni vid i obrada prirodnog jezika kroz najnovija tehnološka dostignuća.

¹²⁶ <https://www.netokracija.com/ladies-of-ai-business-2022-report-193698>

¹²⁷ Isto.

¹²⁸ Isto.

¹²⁹ Isto.

Sedam fotografija prati tekst, a uglavnom su prikazane panelistice konferencije dok je jedna *screenshot* FB stranice Netokracije – Ladies of Business. Na kraju teksta logom su prikazani partneri koji su omogućili održavanje događanja i stavljene su poveznice na njihove stranice. Primjetan je velik broj podebljanih riječi i dijelova rečenica te poveznice kojima se ističu stručni termini i panelistice. Nema komentara čitatelja.

Slika 5.3.4. Prikaz opreme u analiziranom članku

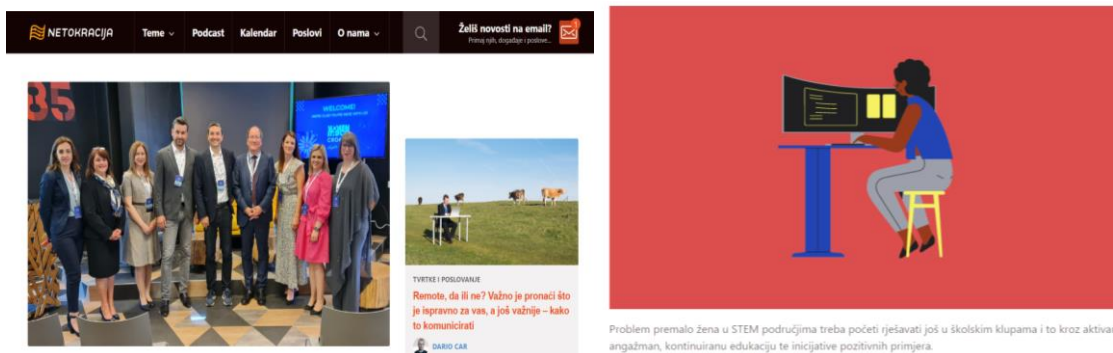
Četvrti članak „Svjetski pokret za ravnopravnost spolova u STEM-u „Women in Tech“ stigao u Hrvatsku“¹³⁰ autora Marina Pavelića proširena je vijest o konferenciji Women in Tech Croatia Chapter od 13. 5. 2022. godine. U tekstu se naglašava uloga ženskog poduzetništva u stvaranju radnih mjesta i ključna područja djelovanja WIT-a „obrazovanje, poduzetništvo, društvena uključenost i promicanje žena u STEM zanimanjima.“¹³¹ Nadalje, ističe se da u Europi 74% mladih žena iskazuje interes za informatiku i STEM u ranoj dobi, a njih svega 28% stječe diplome iz informatike. Iznose podatke Eurostata koji pokazuju da samo 17% ljudi koji radi u STEM-u diljem Europe su žene, a samo 5% vodećih upravljačkih pozicija u IT zauzimaju žene.¹³²

U opremi teksta korištene su tri fotografije od kojih jedna prikazuje sudionike konferencije, a druge dvije su animiranog tipa s prikazom žene u IT okruženju. U tekstu je direktna poveznica na Women in Tech, a riječi ravnopravnost spolova, žene, jaz među spolovima i sl. navedene su u boldu, kao i postoci kojima se prikazuje zastupljenost žena u STEM-u. Komentara čitatelja nema.

¹³⁰ <https://www.netokracija.com/svjetski-pokret-za-ravnopravnost-spolova-u-stem-u-women-in-tech-stigao-u-hrvatsku-194006>

¹³¹ Isto.

¹³² Isto.

Slika 5.3.5. Prikaz opreme u analiziranom članku

Peti članak „Ladies of New Business: Je li inženjerski žar u vama nestao samo zato što vodite ljude?“¹³³, autorice Ane Marije Kostanić od 14. 12. 2022. godine, proširena je vijest s 15. konferencije posvećene ženama u tehnološkoj industriji Ladies of New Business. Autorica navodi da su se na konferenciji razmijenile „najbolje prakse u vođenju tehnoloških timova, podjela iskustva Engineering direktorica i menadžerica, raspravljalo o ključnim vještinama na voditeljskim mjestima u inženjerstvu, savjetovalo kako kao menadžer(ica) zadržati poštovanje inženjera...“¹³⁴ Sudionice konferencije iznijele su inspirativne savjete kako uspostaviti dobro vođenje tima i inženjerske sposobnosti uz naglašenu emocionalnost, kroz koju se redovito gleda žene. „Ona to doživljava suviše emotivno, to je samo biznis.“¹³⁵ Na kraju su se panelistice složile da je važno da tvrtke definiraju proces napredovanja koji uzima u obzir i mogućnosti specijalizacije van voditeljskih uloga.¹³⁶

Opremu teksta čini šest fotografija na kojima se nalaze panelistice konferencije. Također, u tekstu su poveznice na druge stranice na kojima su savjeti o vođenju timova. Riječi i dijelovi rečenica koji su važni za isticanje liderskih vještina podebljane su u cijelom tekstu. Komentara čitatelja nema.

¹³³ <https://www.netokracija.com/ladies-of-new-business-tech-leaderice-2022-izvjestaj-203844>

¹³⁴ Isto.

¹³⁵ Isto.

¹³⁶ Isto.

Slika 5.3.6. Prikaz fotografija u analiziranom članku

5.4. Analiza rezultata

Na temelju provedene kvantitativne analize objavljenih članaka na portalima Večernji.hr, Gloria.hr i Netokracija.com utvrđeno je da je u 2022. godini objavljeno ukupno 13 tekstova. Večernji.hr objavio je tri, a Gloria.hr i Netokracija.com po pet članaka. Što se tiče komentara, bila su samo dva i to na portalu Večernji.hr.

Kvalitativnom metodom istražili smo objavljene tekstove u 2022. godini prema kriterijima žanra i opreme teksta, prikazu stereotipa i rodne ravnopravnosti u STEMU-u. U analiziranim tekstovima najviše su prisutni intervjui (5), potom proširene vijesti (4), uz tri PROMO teksta i jednu kolumnu.

Žanr	Večernji.hr	Gloria.hr	Netokracija.com	Ukupno
PROMO	2	0	1	3
Intervju	1	3	1	5
Kolumna	0	1	0	1
Proširena vijest	0	1	3	4

Tablica 2. Prikaz žanrova analiziranih tekstova

U svim tekstovima naglasak je na prisutnosti rodni stereotipa u STEM-u, a posebno u IT segmentu, koji se najviše i percipira kao muško područje. Također, tekstovi su objavljeni u cilju promjene percepcije i promocije rodne ravnopravnosti zbog čega se fokus stavlja na rani početak, tj. na rano obrazovanje u IT području. Takvim pristupom može se promijeniti percepcija roditelja i okoline te stvarati pozitivan i potvrđan utjecaj na djevojke i mlade žene bez potrebe promjene stava pri odabiru željene STEM profesije.

U opremi teksta prisutne su fotografije koje većinom prikazuju žene u opuštenom poslovnom okruženju dok umetnuti vezani članci čitateljima daju mogućnost uvida u tekstove slične tematike. Također, naglašavaju se riječi ili dijelovi rečenice o rodnoj ravnopravnosti i sugovornice u tekstu. U PROMO tekstovima postavljene su direktne poveznice na web i FB stranice kompanija.

6. Zaključak

Iako se čini da živimo u tehnološki naprednom vremenu, činjenice i statistički podaci ne idu u prilog razbijanja rodni stereotipa, što je vidljivo i u STEM području, posebno u IT segmentu.

Podaci prema spolu Držanog zavoda za statistiku uvjerljivo pokazuju da žene više upisuju i završavaju fakultete. Također, sveučilišni doktorski studij u 2021./2022. godini upisalo je 54,6% žena u Hrvatskoj dok je akademski stupanj doktora znanosti u 2021./2022. godini postiglo 52,5% žena. Kada se pažljivo promotre ovi podaci, dolazimo do zaključka da žene najmanje upisuju Tehničke znanosti kojima pripada IT. S obzirom na to da je situacija na nivou Europske unije slična, na prijedlog Europske komisije donesena je Deklaracija o posvećenosti pitanju žena u digitalnom sektoru u cilju promjene percepcija i razbijanja rodni stereotipa te postizanja ravnopravnosti spolova u IT segmentu.

Ni podaci Državnog zavoda za statistiku o razlici u plaći prema spolu ne idu u prilog ženama, odnosno žene u Republici Hrvatskoj, ali i u EU, dobivaju manju plaću za iste pozicije u odnosu na muškarce. Posljedično, dolazi i do većeg rizika od siromaštva i isključivosti što je naročito vidljivo u starijoj dobi, tj. u mirovini. Razlozi tome su mnogobrojni. Žene više vremena provode radeći neplaćene poslove (odgoj djece, briga o starijima, obiteljske obveze), biraju profesije koje nisu u višem platnom razredu, ali i prekidaju karijeru zbog privatnih, obiteljskih, razloga. Svi navedeni razlozi utječu na njihovu prisutnost na bolje plaćenim i više rangiranim pozicijama. Zbog svega navedenog Europski parlament izglasao je Direktivu o transparentnosti plaća u cilju smanjenja razlika u plaćama između muškaraca i žena.

Zlata Bartl, izumiteljica Vegete, prepoznata je i priznata znanstvenica na globalnoj razini. Uzimajući u obzir kontekst vremena u kojemu je živjela i radila možemo zaključiti da je vizionarski, hrabro i uporno pristupala poslovnim izazovima koji su doveli do svjetski poznatog brenda Vegete. Njezina životna priča ima širi potencijal od spomenutog brenda i zasigurno se može poticajno koristiti za promociju rodne ravnopravnosti i privlačenje djevojaka i žena u STEM područje. Analiza pet tekstova na portalima Večernji.hr, Telegram.hr, 24sata.hr, Direktno.hr i Gloria.hr pokazala je da je Zlata Bartl priznata znanstvenica izvan lokalnih okvira. Komentara čitatelja bilo je malo i svi su većinom pozitivni.

Pregledom objavljenih članaka u 2022. godini na temu žene u STEM-u na portalima Večernji.hr, Gloria.hr i Netokracija.com utvrđeno je 13 objavljenih tekstova. Večernji.hr objavio je tri, a Gloria.hr i Netokracija.com po pet članaka. Što se tiče komentara, bila su samo dva i to na portalu Večernji.hr. Nadalje, po kriterijima žanra najviše je intervjua, pet, potom četiri proširene vijesti, tri PROMO teksta i jedna kolumna. U opremi tekstova najviše se koriste fotografije, isticanje ključnih riječi i umetanje vezanih vijesti.

Rodna ravnopravnost i stereotipi naglašavaju se u svim tekstovima, ali i ističe važnost razbijanja stereotipa te promocija STEM područja s naglaskom na IT segment. Komentara čitatelja je malo.

S obzirom na postavljene hipoteze, a to su (H1) da je Zlata Bartl kao izumiteljica priznata na globalnoj razini, (H2) da su rodni stereotipi prisutni pri odabiru zanimanja, a što se najviše manifestira u IT području, (H3) da je većina tekstova o STEM-u promotivnog sadržaja i (H4) da su prisutni pomaci u promicanju rodne ravnopravnosti u svim segmentima društva, donosimo sljedeće zaključke:

H1 je potvrđena jer je Zlata Bartl priznata i prepoznata u medijima i kod čitatelja na lokalnoj i globalnoj razini.

H2 je potvrđena, što pokazuju podaci Državnog zavoda za statistiku, podaci Europskog parlamenta i analizirani medijski tekstovi u kojima sugovornice naglašavaju rodne stereotipe pri odabiru profesije, a naročito u IT segmentu.

H3 nije potvrđena jer je najviše analiziranih tekstova objavljeno u formi intervjua koji u prvi plan stavljaju sugovornice i njihovo poslovno napredovanje.

H4 je potvrđena jer se vide pomaci u promicanju rodne ravnopravnosti u dokumentima Europskog parlamenta, u obrazovnom sustavu, ali i u angažmanu kompanija koje ciljano rade na promociji STEM područja, a posebno IT kompanije koje naglašavaju potrebu razbijanja rodni stereotipa u tom segmentu.

Sagledavajući ukupno istraživanje možemo zaključiti da postoji svijest o rodni stereotipima i želja za promjenom percepcije s obzirom na tradicionalnu podjelu muškog i ženskog područja rada. Također, jaz u plaćama između muškaraca i žena podignut je na vidljiv nivo. Optimistično se nadamo da će rodni disbalans u plaćama u razumnom vremenu nestati ili se barem svesti na minimum.

Drugost, odnosno pojam „drugotna“, još je uvijek uvelike prisutan u društvu. Žene se i danas moraju dodatno zalagati za ostvarenje ravnopravnijeg položaja, što bi u konačnici dovelo i do jednake plaće za isti rad. S obzirom na sve navedeno, čini se da još uvijek vrijede rečenice Simone de Beauvoir: „Ženom se ne rađa. Ženom se postaje.“

IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistrskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, JURDICA MUSTAF (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom HEMISKA REPRERZENTACIJA ŽENA U STERIL-U (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica
(upisati ime i prezime)

Jurdica Mustaf
(vlastoručni potpis)

Sukladno čl. 83. Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih smjela koji se realiziraju kroz umjetnička osvajanja objavljuju se na odgovarajući način.

Sukladno čl. 111. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima student se ne može protiviti da se njegov završni rad objavi na bilo kojemu smjelu na visokom učilištu učini dostupnim (javnom na odgovarajućoj javnoj mrežnoj bazi sveučilišne knjižnice, knjižnice sastavnice sveučilišta, knjižnice veleučilišta ili visoke škole i/ili na javnoj mrežnoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sukladno zakonu kojim se uređuje znanstvena i umjetnička djelatnost i visoko obrazovanje).

7. Literatura

Knjige:

- [1] Aronson, E.; Wilson, T. D.; Akert, R. M. 2005. *Socijalna psihologija*. Zagreb: MATE.
- [2] De Beauvoir, S. 2016. *Drugi spol*. Zagreb: Ljevak.
- [3] *Knjiga za svaku ženu – uzorna domaćica*. 1952. Ur. Drago Chloupek. Zagreb: Seljačka sloga.
- [4] *Kulturni stereotipi – Koncepti identiteta u srednjoeuropskim književnostima*. 2006. Ur. Dubravka Oraić Tolić, Ernő Kulcsár Szabó. Zagreb: Filozofski fakultet.
- [5] Lippmann, W. 1995. *Javno mnijenje*. Zagreb: Naprijed.
- [6] Malović, S. 2005. *Osnove novinarstva*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- [7] Wolf, N. 2008. *Mit o ljepoti*. Zagreb: Jesenski i Turk.

Katalog izložbe:

- [1] Kolbas, I. 2014. *Vic o plavuši: Stereotipi u kojima živimo*. Zagreb: Etnografski muzej.

Internetski izvori:

- [1] <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58036> (pristupljeno 22.04.2023.)
- [2] <http://www.centar-lukaritz.hr/blog/stereotipi-predrasude-diskriminacija/> (pristupljeno 14.05.2023.)
- [3] <https://www.unicef.org/croatia/price/u-borbi-protiv-predrasuda-kljucna-je-uloga-odraslih-jer-djeca-stavove-usvajaju-iz-okoline> (pristupljeno 13.05.2023.)
- [4] <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53130> (pristupljeno 13.05.2023.)
- [5] <https://eige.europa.eu/hr/taxonomy/term/1222> (pristupljeno 13.05.2023.)
- [6] <https://hrcak.srce.hr/file/193450> (pristupljeno 13.05.2023.)
- [7] <https://www.poslovni.hr/hrvatska/foto-o-ovom-plakatu-prica-cijeli-zagreb-evo-sto-kaze-autorica-4389598> (pristupljeno 14.05.2023.)
- [8] <https://www.vecernji.hr/vijesti/foto-o-ovom-plakatu-prica-cijela-drzava-razgovarali-smo-s-autoricom-to-je-moja-odgovornost-1678895> (pristupljeno 14.05.2023.)
- [9] <https://cgiporec.hr/seksizam-nas-svagdasnji/> (pristupljeno 14.05.2023.)
- [10] https://podaci.dzs.hr/media/argmpctk/si-1704_visoko-obrazovanje-u-2021.pdf (pristupljeno 20.04.2023.)
- [11] <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29076> (pristupljeno 20.04.2023.)

- [12] <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58241> (pristupljeno 20.04.2023.)
- [13] <https://rdd.gov.hr/zene-u-digitalnom-svijetu-women-in-digital/1430> (pristupljeno 20.04.2023.)
- [14] <https://rdd.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Strategija%20za%20rodnu%20ravnopravnost%202020.-2025.pdf> (pristupljeno 22.04.2023.)
- [15] <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/31499> (pristupljeno 22.04.2023.)
- [16] <https://podaci.dzs.hr/media/ambo1tkl/si-1710-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2021.pdf> (pristupljeno 22.04.2023.)
- [17] <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200109STO69925/razlika-u-placama-muskaraca-i-zena-definicija-i-uzroci> (pristupljeno 29.04.2023)
- [18] <https://www.moj-posao.net/Vijest/83216/EU-parlament-izglasao-obvezujuca-pravila-o-transparentnosti-placa/2/> (pristupljeno 29.04.2023.)
- [19] <https://hrcak.srce.hr/file/116179> (pristupljeno 13.04.2023.)
- [20] <https://www.podravka.hr/kompanija/mediji/priopcenja/zlati-bartl-otkrivena-zvijezda-u-krakovu/> (pristupljeno 14.04.2023.)
- [21] <https://www.vecernji.hr/vijesti/kako-je-zlata-bartl-osmislila-recepturu-naseg-najuspjesnijeg-izvoznog-proizvoda-1279594> (pristupljeno 15.04.2023.)
- [22] <https://www.telegram.hr/zivot/culi-ste-za-tetu-vegetu-gospodu-koja-je-sa-svojim-timom-stvorila-cuveni-zacin-danas-bi-imala-100-godina/> (pristupljeno 15.04.2023.)
- [23] <https://www.vecernji.hr/vijesti/samozatajna-teta-vegeta-827367> (pristupljeno 15.04.2023.)
- [24] <https://www.24sata.hr/native-sadrzaj/prica-dostojna-hollywooda-nije-voljela-da-ju-zovu-teta-vegeta-a-njen-je-izum-promijenio-svijet-868059> (pristupljeno 15.04.2023.)
- [25] <https://direktno.hr/direkt/u-trecim-razredima-osnovne-skole-promovira-se-vegeta-istrazili-smo-radi-li-se-o-prikrivenom-oglasavanju-podravke-294975/> (pristupljeno 15.04.2023.)
- [26] <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/martina-dalic-danas-u-podravci-u-top-menadzmentu-imamo-43-posto-zena-15274130> (pristupljeno 18.04.2023)
- [27] <https://www.vecernji.hr/impressum/> (pristupljeno 02.04.2023.)
- [28] <https://www.vecernji.hr/vecernji60/kad-podvucemo-crtu-vecernjem-listu-u-60-godina-71-strukovna-nagrada-1329560> (pristupljeno 02.04.2023.)
- [29] <https://www.vecernji.hr/vijesti/u-2022-vecernji-hr-i-svi-njegovi-digitalni-kanali-rusili-su-rekorde-1649168> (pristupljeno 02.04.2023.)
- [30] <https://www.vecernji.hr/biznis/ict-supergirls-prepoznaj-karijerne-prilike-u-ict-industriji-1581973> (pristupljeno 02.04.2023.)

- [31] <https://www.vecernji.hr/techsci/stotine-djevojki-inspirirano-iskustvima-uspjesno-ostvarenih-zena-u-ict-u-1585412> (pristupljeno 02.04.2023.)
- [32] <https://www.vecernji.hr/techsci/uloga-znanosti-u-izgradnji-odrzive-buducnosti-za-sve-1615610> (pristupljeno 02.04.2023.)
- [33] <https://www.gloria.hr/gl/lifestyle/preporuke/najdugovjecniji-i-najprodavaniji-hrvatski-tjednik-za-zene-i-kulturu-zivljenja-slavi-25-godina-8442755> (pristupljeno 04.04.2023.)
- [34] <https://www.gloria.hr/gl/lifestyle/tehnologija/ict-supergirls-svijet-treba-vise-zena-u-industriji-buducnosti-znamo-kako-ih-ohrabriti-u-tom-smjeru-15192135> (pristupljeno 04.04.2023.)
- [35] <https://www.gloria.hr/gl/scena/menadzerica-koju-zovu-zena-zmaj-oni-koji-ne-razmisljaju-o-poslu-kad-ne-rade-pametniji-su-i-kreativniji-kad-rade-15163912> (pristupljeno 04.04.2023.)
- [36] <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/ivana-markovic-kao-tim-podizemo-ljestvicu-i-dijelimo-iste-poslovne-ciljeve-15272841> (pristupljeno 04.04.2023.)
- [37] <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/rodno-saveznistvo-kljucno-je-za-povecanje-rodne-jednakosti-jos-treba-puno-toga-uciniti-15274230> (pristupljeno 05.04.2023.)
- [38] <https://www.gloria.hr/gl/novac-i-karijera/liderice/natasa-kapov-kostovski-cesto-ponavljam-zenama-da-se-ne-grizu-ako-taj-dan-nisu-bile-savrsene-15286967> (pristupljeno 05.04.2023.)
- [39] <https://www.netokracija.com/o-nama> (pristupljeno 07.04.2023.)
- [40] <https://www.netokracija.com/super-girls-zene-it-dan-zena-190732> (pristupljeno 07.04.2023.)
- [41] <https://fortune.com/2021/09/15/women-in-tech-gender-gap-inclusion-mentorship/>(pristupljeno 07.04.2023.)
- [42] <https://www.netokracija.com/cm-g-digitalna-agencija-192523> (pristupljeno 08.04.2023.)
- [43] <https://www.netokracija.com/ladies-of-ai-business-2022-report-193698> (pristupljeno 08.04.2023.)
- [44] <https://www.netokracija.com/svjetski-pokret-za-ravnopravnost-spolova-u-stem-u-women-in-tech-stigao-u-hrvatsku-194006> (pristupljeno 08.04.2023.)

8. Popis slika, grafova i tablica

Slika 2.2.1. Plakat Westgatea na FB Seksizam naš svagdašnji	10
Slika 2.2.2. Plakat Nevene Crljenko.....	10
Slika 2.2.3. Novi plakat Nevene Crljenko.....	10
Graf 1. Studenti upisani na poslijediplomski doktorski studij u ak. g. 2021./2022. prema dobnim skupinama i spolu.....	11
Graf 2. Studenti upisani na poslijediplomski doktorski studij u ak. g. 2021./2022. prema znanstvenim i umjetničkim područjima.....	12
Tablica 1. Prikaz područja znanosti prema spolu.....	12
Graf 3. Prikaz područja znanosti prema spolu.....	13
Graf 4. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području doktorske disertacije i spolu u 2022. godini.....	13
Graf 5. Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu, 2018. – 2021.....	16
Graf 6. Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja 2018. – 2021.....	17
Slika 4.1. Zlata Bartl.....	22
Slika 4.2. Zvijezda Zlati Bartl u parku Mala Hrvatska u Krakovu.....	24
Slika 4.1.1. Prikaz Zlate Bartl i vezanih vijesti na portalu Večernji.hr.....	25
Slika 4.1.2. Prikaz Zlate Bartl u poslovnom okruženju na portalu Telegram.hr.....	26
Slika 4.1.3. Prikaz Zlate Bartl u poslovnom ambijentu na portalu 24sata.hr.....	27
Slika 4.1.4. Prikaz čitanke „Čitam i pišem 3“ na portalu Direktno.hr.....	29
Slika 4.1.5. Prikaz opreme kolumne Martine Dalić na portalu Gloria.hr.....	30
Slika 5.1.1. Prikaz opreme članka „ICT Supergirls: Prepoznaj karijerne prilike u ICT industriji“.....	34
Slika 5.1.2. Prikaz opreme članka „Stotine djevojki inspirirano iskustvima uspješno ostvarenih žena u ICT-u“.....	35
Slika 5.1.3. Prikaz opreme članka „Uloga znanosti u izgradnji održive budućnosti za sve“..	36
Slika 5.2.1. Prikaz opreme članka „ICT Supergirls: Svijet treba više žena u industriji budućnosti, znamo kako ih ohrabriti u tom smjeru“.....	38
Slika 5.2.2. Prikaz Vedrane Miholić na analiziranom članku.....	39
Slika 5.2.3. Prikaz opreme analiziranog članka.....	40
Slika 5.2.4. Prikaz opreme analiziranog članka.....	42
Slika 5.2.5. Prikaz opreme analiziranog članka.....	43

Slika 5.3.1. Prikaz intervjuiranih sugovornica u članku.....	45
Slika 5.3.2. Prikaz Tine Mustapić u članku.....	46
Slika 5.3.3. Prikaz opreme u analiziranom članku.....	47
Slika 5.3.4. Prikaz opreme u analiziranom članku.....	48
Slika 5.3.5. Prikaz opreme u analiziranom članku.....	49
Slika 5.3.6. Prikaz fotografija u analiziranom članku.....	50
Tablica 2. Prikaz žarova analiziranih tekstova.....	50